

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра екологічної психології
та соціології

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

навчально-методичний посібник
для студентів магістратури
спеціальності «Психологія»

Чернігів – 2018

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра екологічної психології
та соціології

САМОСТІЙНА РОБОТА студентів

навчально-методичний посібник
для студентів магістратури
спеціальності "Психологія"

Чернігів – 2018

УДК 378. 147. 091. 322 : 159.9 (075.8)

С 17

Рекомендовано до друку вченою радою
психолого-педагогічного факультету
(протокол № від жовтня 2018 р.)

Рецензенти:

Чепурна Г.Л. кандидат психологічних наук, доцент кафедри організації та допомоги населенню ЧНТУ

Скок А.Г. кандидат психологічних наук, доцент, декан психолого-педагогічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Науковий редактор: Шлімакова І.І.

Г Самостійна робота студентів : навчально-методичний посібник для студентів магістратури спеціальності "Психологія" / Гірченко О. Л., Шлімакова І. І., Буковська О. О., Мунасіпова-Мотяш І. А. / за ред. І. І. Шлімакової. - Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2018. - 95с.

УДК 378. 147. 091. 322 : 159.9 (075.8)

У навчально-методичному посібнику представлені методичні засади системи самостійної роботи студентів та подані методичні вказівки до її виконання з навчальних дисциплін, викладання яких забезпечує колектив кафедри екологічної психології та соціології, зокрема: «Психологія впливу», «Онкопсихологія», «Психологія стресу», «Психологія реабілітації», «Основи психосоматики», «Нейропсихологія дитячого віку».

Посібник підготовлений відповідно до вимог Державного освітнього стандарту вищої освіти, з урахуванням сучасних досягнень психологічної науки та практики.

Навчально-методичне видання призначене для студентів магістратури, які навчаються за спеціальністю «Психологія», а також для всіх, кого цікавлять питання психологічної теорії і практики.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗВО – заклад вищої освіти

Д/В – денне відділення

МКР – модульна контрольна робота

ІТЗ – індивідуальні творчі завдання

З/В – заочне відділення

ЗТК – заліковий тестувальний комплекс

КЗ – контрольні завдання

СРС – самостійна робота студентів

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ПЕРЕДМОВА	5
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	
Характеристики самостійної роботи.....	6
Розподіл самостійної роботи і зміст завдань.....	8
Організація самостійної роботи.....	8
Контроль за виконанням самостійної роботи	10
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН	
Психологія впливу	11
Онкопсихологія	23
Психологія стресу.....	33
Психологія реабілітації.....	40
Основи психосоматики.....	50
Нейропсихологія дитячого віку.....	60
Технологія психологічного тренінгу.....	72
Еколого-психологічна експертиза.....	80
ДОДАТКИ	89

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах самостійність стає професійно необхідною якістю особистості. Спеціаліст-психолог повинен оперативно приймати нешаблонні рішення, діяти самостійно, творчо. Саме там, де здійснюється самостійний пошук принципів, способів дій, починається творчість, що є вищим ступенем розвитку самостійної особистості. У закладі вищої освіти підготовка майбутніх спеціалістів має орієнтуватися на формування у студентів цієї якості, а не лише на репродуктивну виконавську діяльність.

Самостійна особистість не тільки вирішує поставлені завдання, а й ставить перед собою цілі щодо власного почину, тобто володіє ініціативністю і має потребу приймати та здійснювати власні рішення. Після прийняття рішення самостійна особистість готова нести відповідальність за його практичне втілення, за свої дії, в основі яких лежить впевненість у їх правильності та своєчасності. Водночас самостійна людина здатна визнавати свої помилки, якщо дійсність свідчить, що не всі обставини було нею враховано під час прийняття. Отже, самостійність – це інтегративна якість особистості, що полягає у здатності та потребі приймати й реалізовувати рішення з власної ініціативи і нести за них відповідальність.

Вищий, творчий рівень розвитку самостійності полягає в потребі постійно ставити перед собою нові цілі та завдання, спрямовані на вихід за межі заданого, на пошук і відкриття нових закономірностей та способів розв'язання.

Виховання у студентів навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою і навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань вищої школи.

Самостійна робота студентів – це спланована пізнавальна, організаційно і методично направлена діяльність, яка здійснюється без прямої допомоги викладача, на досягнення результату. Як форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу поза аудиторний час, вона є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних дисциплін.

Викладач не обмежується вибором завдань для самостійної роботи. Зміст СРС та її наповнення визначаються робочою навчальною програмою, підручниками, методичними посібниками та додатковою літературою. Головна форма навчання – практична. Завдань з різних навчальних дисциплін можуть бути різними. Обсяг завдань визначається викладачем.

Самостійні завдання можуть виконуватись у робочому зошиті, щоденнику, картках, альбомних листках. Кращі роботи як зразки залишаються на кафедрі та експонуються на виставці студентських робіт.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ХАРАКТЕРИСТИКИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Метою самостійної роботи студента (СРС) є забезпечення засвоєння у повному обсязі навчальної програми шляхом свідомого закріплення, поглиблення і систематизації набутих теоретичних знань, а також опанування навичок роботи з навчальною та науково-методичною літературою, вміння вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Самостійна робота *сприяє*: поглибленню й розширенню знань; формуванню інтересу до пізнавальної діяльності; оволодінню прийомами процесу пізнання; розвитку пізнавальних здібностей.

Основними *функціями* самостійної роботи студентів є: пізнавальна, самостійна, прогностична, коригуюча та виховна.

У ході самостійної роботи, що планується з кожної навчальної дисципліни, студент може:

- освоїти теоретичний матеріал з дисципліни, що вивчається;
- закріпити знання теоретичного матеріалу, використовуючи необхідний інструментарій практичним шляхом;
- застосувати отримані знання і практичні навички для аналізу ситуації і вироблення правильного рішення;
- застосувати отримані знання і вміння для формування власної позиції, теорії, моделі.

Види СРС

- переробка інформації, отриманої безпосередньо на обов'язкових навчальних заняттях;
- освоєння лекційного курсу, а також освоєння окремих тем, окремих питань тем, окремих положень і т.д.;
- робота з відповідними підручниками та особистим конспектом лекцій;
- самостійне вивчення окремих тем або питань із розробкою конспекту;
- робота з відповідною літературою;
- підготовка до групової дискусії;
- підготовлена робота в рамках ділової гри, «кейс стаді» (метод ситуацій);
- письмовий аналіз конкретної ситуації, розробка проектів;
- творчі завдання;
- виконання підготовчої роботи до лабораторних та практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на проблемні питання;
- виготовлення наочності;
- складання картотеки літератури за змістом фахової діяльності;

- підбір власної бібліотеки з основних напрямів фахової діяльності;
- виступ з повідомленнями на семінарських заняттях;
- виконання письмових контрольних, лабораторних робіт;
- кодування інформації (складання схем, таблиць);
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація;
- систематизація вивченого матеріалу перед заліком.

Перераховані види самостійної роботи відповідають наявним чотирьом рівням навчання (рис. 1):

Рис. 1. Піраміда навчання

1 Навчання як отримання знань, коли студент «знає про».

2 Формування в процесі навчання розуміння студентом предмету вивчення. Студент «знає як», тобто може зіставити різні ідеї, має уявлення про тенденції розвитку, взаємозв'язок ідей, може співвіднести ці ідеї зі своїми власними уявленнями.

3 Уміння застосувати вивчені ідеї, при необхідності їх моделювати відповідно до власного контексту і знаходити найбільш доречні рішення. Студент «уміє застосувати своє знання як».

4 Навчання як розвиток особистості – найбільш софістичний рівень навчання, при якому той, хто навчається, усвідомлює себе частиною світу, що вивчається ним, у якому він збирається діяти. У цьому випадку передбачається, що той, хто навчається, змінюватиме свій контекст, вироблятиме власні моделі.

Залежно від предмету вивчення самостійна робота може включати всі вищезазначені типи СРС або їх частини в найрізноманітніших співвідношеннях.

РОЗПОДІЛ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І ЗМІСТ ЗАВДАНЬ

Студент, що приступає до вивчення навчальної дисципліни, отримує інформацію про всі види самостійної роботи по курсу. Об'єм і види самостійної роботи встановлюються навчальним планом, а також робочими програмами дисциплін (у відповідності з вимогами нормативних документів до робочих програм дисциплін).

Перед виконанням самостійної роботи *уважно прочитайте інструкцію*, в ній чітко даються методичні вказівки щодо видів та змісту завдань до конкретної дисципліни. Зверніть увагу, що до кожної навчальної дисципліни подано окрему інструкцію.

Завданнями СРС можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування за вирішення практичних завдань та виконання творчих робіт, виявлення прогалів у системі знань із предмета.

Самостійна робота для студентів може містити індивідуальні творчі завдання, які передбачають поглиблене вивчення і ширше розуміння тематичного матеріалу.

Індивідуальна творча робота – це засіб оволодіння студентом навчальним матеріалом, який передбачає створення умов для повної реалізації творчих можливостей студента, застосування його набутих знань на практиці.

Вимоги до термінів подачі матеріалів виконаних індивідуальних завдань є ідентичними до вимог подачі матеріалів самостійної роботи.

Успішне виконання завдань самостійної роботи можливе за таких умов:

якщо ця робота чітко організована ;

якщо вона є системною, а не епізодичним явищем;

якщо упродовж її виконання є постійна взаємодія з викладачем.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання.

Процес організації самостійної роботи студентів включає такі *етапи*:

- підготовчий (визначення мети, складання програми, підготовка методичного забезпечення, устаткування);
- основний (реалізація програми, використання прийомів пошуку інформації, засвоєння, переробки, застосування, передачі знань, фіксація результатів, самоорганізація процесу роботи);
- завершальний (оцінка значущості і аналіз результатів, їх систематизація, оцінка ефективності програми і прийомів роботи, висновки про напрями оптимізації праці).

Організацію самостійної роботи студентів забезпечує кафедра екологічної психології та соціології, викладачі.

Кафедра для забезпечення навчального процесу виконує такі роботи:

- розподіляє матеріал робочої програми дисципліни за модулями;
- розробляє завдання для внутрішньомодульних самостійних робіт, контрольних заходів і встановлює для кожного завдання бальну оцінку;
- протягом першого тижня триместру інформує студентів і деканат про зміст, тематику і кількість балів за всіма видами робіт і занять, що проводяться в даному семестрі, а також про встановлені терміни звіту за кожним модулем;
- забезпечує контроль організації і якості виконання самостійної роботи студентів;
- визначає бюджет часу студентів (способом визначення бюджету часу студентів є самофотографія, хронометраж часу студентських робіт);
- забезпечує студентів необхідними методичними матеріалами;
- забезпечує студентів переліком інформаційних ресурсів, що підлягають самостійному вивченню;
- забезпечує проведення консультацій;
- інформує студентів про результати рубіжного контролю;
- аналізує ефективність самостійної роботи студентів, вносить корективи з метою активізації і вдосконалення самостійної роботи студентів;
- здійснює моніторинг розвитку навиків самостійної роботи студентів і розробляє рекомендації з їх вдосконалення.

Викладач:

- *знайомить студентів:*

- із системою форм і методів навчання у ЗВО, науковою організацією праці, методикою самостійної роботи, критеріями оцінки якості виконуваної самостійної роботи;
- із метою, засобами, трудомісткістю, термінами виконання, формами контролю самостійної роботи студентів;

- *формує:*

- уміння пошуку оптимальних варіантів відповідей, розрахунків, рішень;
- навички наукового дослідження;

- розвиває навички роботи з підручником, класичними першоджерелами і сучасною науковою літературою;
- проводить групові і індивідуальні консультації щодо методики самостійної роботи;
- здійснює систематичний контроль виконання студентами графіка самостійної роботи;
- проводить аналіз і дає оцінку роботи.

Студент:

- здійснює щоденні заняття самостійною роботою;
- складає графік самостійної роботи з урахуванням розкладу аудиторних занять;
- з метою швидкого пошуку необхідної літератури оволодіває навичками користування каталогами та картотеками бібліотеки.

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Контроль знань і виконання СРС проводиться відповідно до встановлених вимог.

Застосовуються такі ***форми контролю*** СРС:

- проведення екзамену;
- проведення заліку;
- тестування;
- колоквиум;
- проведення модульних контрольних робіт;
- проведення підсумкових контрольних робіт;
- письмові опити (або диктанти) з теорії;
- перевірка домашніх завдань;
- прослуховування доповіді з самостійно вивчених тем;
- захист реферату;
- захист комплексу лабораторних робіт;
- захист курсових проектів і курсових робіт.

Можливим є застосування й інших форм контролю СРС.

////////////////////////////////////

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;

загальна кількість годин – 90;

кількість годин самостійної роботи - 60 (д/в), 82 (з/в).

Форма підсумкового контролю: залік.

 Психологія впливу – це галузь психології, яка вивчає методологічні аспекти та прикладне значення психологічного впливу. **Психологічний вплив** являє собою процес, що здійснює регуляцію (саморегуляцію) активності двох і більше підпорядкованих взаємодіючих систем та результативно забезпечує зміну структури або стану хоча б однієї з цих систем.

Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія впливу» являється ознайомлення студентів з базовими поняттями у галузі психології впливу, особливостями, видами та механізмами психологічного впливу в усіх його проявах.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психологія впливу» є:

- формування у майбутніх психологів навичок здійснення конструктивного впливу та вмійь протистояння неконструктивному впливу;
- формування у студентів уявлень про інтрапсихічні та інтерпсихічні впливи;
- розвиток особистісної здатності ефективно впливати на інших та регулювати власні самовпливи.

Перелік знань і умінь

У результаті вивчення курсу студент має:

знати:

- змістовну сутність феномену впливу, його ключові характеристики: види, форми прояву, засоби, прийоми, методи, технології;

- основні сучасні концепції психологічного впливу, напрямки психологічних досліджень явища впливу;
- концепцію екопсихологічного впливу, його складові, засоби, механізми;
- правила ефективного здійснення впливу, засоби вирішення проблеми психологічної безпеки;
- засоби психологічного впливу у міжособистісній, особистісно-груповій та міжгруповій взаємодії;

уміти:

- протистояти маніпулятивній аргументації;
- протистояти сугестивному впливу через самостійність та критичність мислення;
- складати програму психологічного дослідження явища впливу;
- використовувати психодіагностичні методики з метою вивчення явища психологічного впливу;
- конструювати та проводити тренінг впливу та протистояння впливу; здійснювати саморегуляцію власних психічних станів.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика феномену психологічного впливу

Тема 1. Вплив як наукова категорія. Типологія впливів. Загальна характеристика феномену «вплив». Галузі дослідження впливу. Історико-культурний аспект поняття впливу. Типологія впливів (за Г.О. Ковальовим). Впливи факторів природного середовища, соціальні впливи, культурологічні впливи, аутовпливи. Типи впливів: соціальний, соціетальний, релігійний, культурний, екологічний, політичний, науковий, гендерний, економічний, екстрасенсорний, культурний.

Ситуації впливу: фізичне, емоційне, природне середовище. Соціальні ситуації впливу. Допустимі можливості, дескриптивні норми соціальних ситуацій впливу. Психологічний вплив у структурі діяльності різних професіоналів.

Тема 2. Феномен психологічного впливу: об'єкт та суб'єкт впливу. Психологічна сутність поняття «вплив». Підходи науковців до визначення категорії впливу. Комунікація, як контекст психологічного впливу. Суб'єкт психологічного впливу (індивід, група, докілья, ситуація, свідомість, психічні стани, значущі переживання, почуття). Об'єкт впливу (індивід, група, психіка, докілья).

Психологічний та психічний вплив. Зовнішні та внутрішні психологічні впливи. Позитивне та негативне значення впливів. Самовпливи.

Систематизація напрямків дослідження у контексті психології впливу.

Основні площини вивчення феномену психологічного впливу: «людина-довкілля», «людина-людина», «Я-система».

Змістовий модуль 2. Основні концепції та характеристики психологічного впливу

Тема 1. Сучасні концепції психологічного впливу. Концепція психологічного впливу Г.О. Ковальова. Основні стратегії психологічного впливу: імперативна, маніпулятивна, розвивальна. Просторово-часовий (хронотопний) аналіз впливу. Психологічна дія. Рівні регуляції взаємозв'язків (взаємодії, взаємовпливу) людини із зовнішнім світом, тобто «індивідний», «особистісний», «суб'єктно-діяльнісний», «індивідуальнісний».

Концепція впливу та протистояння впливу О.В. Сидоренко. Психологічний вплив. Протистояння впливу. Ініціатор, адресат впливу. Цілі психологічного впливу. Навмисний-ненавмисний вплив. Варварський вплив. Цивілізований вплив. Перехідні види впливу.

Модель психологічного впливу В.П. Шейнова. Ініціатор, адресат впливу. Залучення до контакту, фонові фактори, дія на мішені впливу, пробудження до активності. Перцептивно-орієнтований, конвенціонально-орієнтований, операціонально-орієнтований впливи; моделі впливу, зорієнтованого на умовивід, на особистісні структури, на духовну експлуатацію.

Тема 2. Основні характеристики психологічного впливу. Структура психологічного впливу (мета, засоби, результат). Мішені психологічного впливу.

Характеристики впливів: сильні – слабкі; глибокі – поверхові; прямі – непрямі; безпосередні – опосередковані; постійні – змінні; очікувані – неочікувані; усвідомлювані – неусвідомлювані; вмотивовані – невмотивовані; навмисні – ненавмисні; індивідуальні – фронтальні; спонтанні – систематичні; імпліцитні – експліцитні; ефектні – невиразні; конструктивні – деструктивні; життєдайні – згубні; вербальні – невербальні.

Поняттєвий апарат психології впливу. Технології впливу, методи впливу, прийоми впливу, засоби впливу.

Змістовий модуль 3. Види психологічного впливу

Тема 1. Механізми інтерсуб'єктних психологічних впливів. Загальна характеристика інтерсуб'єктних видів психологічного впливу. Класифікація видів впливу та протистояння впливу. Системна модель соціально-психологічних механізмів впливу В.О. Татенка.

Механізми цивілізованого психологічного впливу. Переконавання: особливості, правила, способи переконання, техніки аргументації. Самопросування: особливості, способи, техніки.

Маніпуляція як перехідний вид впливу. Прийоми маніпулятивного впливу. Обман як різновид маніпуляції. Мотиви маніпулятивної поведінки особистості. Етичний аспект маніпулятивного впливу.

Механізми варварського впливу. Санкціонування, форми санкціонування (примус і спонукання). Напад: особливості, способи, техніки.

Суперечливі види впливу. Навіювання, психологічне зараження, прохання, наслідування, ігнорування, формування прихильності.

Тема 2. Механізми інтрасуб'єктних психологічних впливів. Загальна характеристика інтрасуб'єктних видів психологічного впливу. Класифікація інтрасуб'єктних впливів.

Стан свідомості як мішень психологічного впливу. Передумови виникнення змінених станів свідомості. Саморефлексія (рефлексивний самовплив): особливості процесу, способи, техніки.

Психічні стани як мішень психологічного впливу. Саморегуляція психічних станів. Самонавіювання: особливості, способи, техніки. Розрядка психічної напруги.

Самонеприйняття себе. Механізми впливу на створення позитивного «Я-образу»: самоактуалізація, самоприйняття, самореалізація. Самопрезентація як механізм впливу. Самопереконавання (самогенеруюче переконавання)

Тема 3. Феномен особистісного впливу. Особистісний, міжособистісний вплив. Відмінності між поняттями «значущий» та «впливовий». Особистісний вплив і влада. Особистісний вплив та лідерство.

Комунікативно-особистісний потенціал впливу. Типи особистісного впливу: основні (соціальний інтелект, особистий магнетизм, фрустраційний вплив, партнерство на основі емпатії), компенсаторні (маніпулятивна адаптивність, відповідальність і компетентність, тактика «авторитарна доброзичливість»).

Методи психологічного впливу на особистість: психологічна атака, психологічне програмування, психологічний тиск.

Сугестивний вплив. Особливості, ознаки, техніки. Нервова система як фізіологічна основа сугестопедійних явищ.

Тема 4. Вплив та проблема психологічної безпеки. Психологічний вплив та психологічна безпека. Критерії порушення психологічної безпеки. Фактори ризику порушення психологічної безпеки.

Поняття та алгоритм цивілізованого протистояння впливу. Моніторинг емоцій. Психологічне самбо. Інформаційний діалог. Конструктивна критика. Цивілізована конфронтація.

Додаткові засоби протистояння впливу: енергетична мобілізація, творчість, відмова, ухилення.

Інформаційно-психологічна безпека особистості: можливості психологічного захисту.

Рекомендована література

Базова

1. Душкина М. Р. Психология влияния. СПб., 2004. 224 с.
2. Сидоренко Е. В. Тренинг влияния и противостояния влиянию. СПб., 2004. 256 с.
3. Тернер Дж. Социальное влияние. СПб., 2003. 256 с.
4. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу : монографія. Київ, 2008. 216 с.

5. Шейнов В. П. Психологическое влияние. Минск, 2007. 800 с.

Допоміжна

1. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. Київ, 2005. 492 с.
2. Гуменюк О. Концепції психологічного впливу в сучасній психології. *Психологія і суспільство*. 2003. № 1 (11). С. 34–90.
3. Знаков В. В. Макиавеллизм: психологическое свойство личности и методика его исследования. *Психологический журнал*. 2000. Т. 21. № 5. С. 16–22.
4. Кара-Мурза С. Г. Маніпуляція свідомістю. Навчальний посібник. Видання друге. Київ, 2006. 528 с.
5. Ковалев Г. А. Три парадигмы в психологии – три стратегии психологического воздействия. *Вопросы психологии*. 1997. № 3. С. 41–49.
6. Кузнецов В. В. Психология взаимопонимания. Неправда, ложь, обман. СПб., 2008. 288 с.
7. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
8. Побокін М. Маніпулятивний вплив в системі політичних технологій. *Людина і політика*. 2004. № 3. С. 63-73.
9. Почебут Л. Г. Социальная психология толпы. СПб., 2004. 240 с.
10. Татенко В. Психологія впливу в контексті внутрішнього і зовнішнього. *Психологічні перспективи*. 2003. Вип. 3. С. 57–66.
11. Татенко В. О. Психологія впливу: суб'єктна парадигма. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* : зб. Вип. 3 (6). Київ : Сталь, 2000. С. 3–18.
12. Шейнов В. П. Искусство управлять людьми. Минск, 2008. 512 с.

Інформаційні ресурси

1. Баришполець О. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію. *Соціальна психологія*. 2006. № 6. URL: www.politik.org.ua (дата звернення: 30.10.2018)
2. Пелехатий О. Соціально-психологічні особливості маніпулятивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. *Соціальна психологія*. 2005. № 6. URL: www.politik.org.ua (дата звернення: 08.11.2018)
3. Тренінг Романа Кушніра "Психологія впливу або як подавати інформацію так, щоб Вам не могли відмовити". <https://www.youtube.com/watch?v=mRUccrIgz8> (дата звернення: 08.11.2018)
4. Череповська Н. Психологічний захист від маніпулятивного впливу реклами. *Соціальна психологія*. 2007. Спецвипуск, вересень. URL: www.politik.org.ua (дата звернення: 02.11.2018)

Корисні сайти

www.ispp.org.ua/biblioteka.htm

www.disser.com.ua/contents/p-2/7725.html

Інструкція до виконання самостійної роботи

У процесі завсоєння курсу «Психологія впливу» використовуються такі *види* самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- кодування інформації (складання схем, таблиць);
- практичні завдання;
- конспектування першоджерел;
- підготовка виступів до семінарських занять;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація.

Зверніть увагу!

1. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання містять по два варіанти завдань до кожної теми за змістовими модулями. З кожної теми варто вибрати одне завдання. Тобто, необхідно виконати загалом **вісім завдань**. *Обов'язкове завдання.*

2. Реферативна робота. Упродовж семестру студент має підготувати **один** реферат, самостійно обравши одну із запропонованих тем. Результати роботи оформляються у вигляді реферату, вимоги до його написання подано у Додатку Б. *Обов'язкове завдання.*

3. Виконання індивідуальних творчих завдань сприяє розвитку у студентів фахових компетентностей та дає можливість збільшити кількість балів. Кожне виконане завдання оцінюється максимально у 5-ть балів. Студент має право самостійно обрати кількість завдань. *Виконується за бажанням.*

4. Поточний контроль передбачає виконання трьох МКР. Дві перші КР містять два варіанти (варто обрати один). Виконати необхідно усі **три контрольні роботи**. *Обов'язкове завдання.*

5. До заліку необхідно подати **конспект лекцій**. *Обов'язкове завдання.*

Виконані завдання заносяться до щоденника індивідуальної роботи (Додаток А) та подаються викладачеві разом із конспектом лекцій у визначені терміни.

**ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ
НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ**

№ теми	Завдання	Форма фіксації результатів СР
Змістовий модуль 1.		
Загальна характеристика феномену психологічного впливу		
Тема 1	1.1. Типологія впливів	Тези виступу на семінарі
	1.2. Психологічний вплив у структурі діяльності різних професіоналів.	План групової дискусії
Тема 2	2.1. Порівняльний аналіз дифеніцій «психологічний вплив»	Порівняльна таблиця
	2.2. Зовнішні та внутрішні психологічні впливи	План та тези лекції
Змістовий модуль 2.		
Основні концепції та характеристики психологічного впливу		
Тема 1	1.1. Стратегії психологічного впливу	Конспект статті Г. Ковальова [6, доп. л-ра]
	1.2. Сучасні концепції психологічного впливу	Схема впливу (за одним із науковців)
Тема 2	2.1. Поняттєвий апарат психології впливу	Тезаурус основних понять
	2.2. Характеристики психологічного впливу	Конспект лекції
Змістовий модуль 3. Види психологічного впливу		
Тема 1	1.1. Інтерсуб'єктні види психологічного впливу	Словник персоналій
	1.2. Характеристика одного з видів зовнішніх впливів	Презентація в програмі Power Point.
Тема 2	2.1. Інтрасуб'єктні види психологічного впливу	Словник персоналій
	2.2. Характеристика одного з видів внутрішніх впливів	Презентація в програмі Power Point.
Тема 3	3.1. Типи особистісного впливу	План та тези лекції
	3.2. Сугестивний вплив	Список літератури

Тема 4	4.1. Методи протистояння впливу.	Конспект лекції
	4.2. Критерії порушення психологічної безпеки.	Схема

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Фундаментальні особливості людської психіки з точки зору психології впливу.
2. Історія концепцій та методів впливу.
3. Концепція психологічного впливу В.П. Шейнова.
4. Концепція психологічного впливу Я.Р. Коттера.
5. Концепція психологічного впливу Т.С. Кабаченко.
6. Установки на взаємодію за Є.Л. Доценко.
7. Концепція соціальних автоматизмів Р.Чалдіні.
8. Процеси соціального впливу за Г.Ч. Келманом.
9. Проблеми психоагресії та психонасилля у контексті психології впливу.
10. Групові методи впливу.
11. Психотерапія та консультування як психологічні впливи.
12. Стратегії психологічного впливу в різних напрямках психотерапії.
13. Психодинамічний аспект впливу.
14. Аксіологічний аспект впливу.
15. Історія концепцій та методів впливу.
16. Мішені психологічного впливу.
17. Вплив у деструктивних сектах.
18. Особливості психологічного впливу в сім'ї.
19. Особливості психологічного впливу у сфері продаж.
20. Маніпулювання в сімейних відносинах.
21. Маніпулювання у вузі.
22. Чутки як механізм психологічного впливу.
23. Особливості екопсихологічного впливу.
24. Рефлексія як унікальна здібність людини, значення рефлексії в психології впливу.
25. Обумовленість психічного здоров'я внутрішніми впливами.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

1. Підібрати приклади різних видів психологічного впливу (з художньої літератури, міфології, політичної літератури, реклами, народної творчості тощо).
2. Вирішити практичне завдання: «Яка з трьох стратегій впливу (імперативна, маніпулятивна, розвиваюча) буде найбільш ефективною в таких екстремальних ситуаціях, як: а) витік газу на підприємстві з виробництва палива, б) термінове замовлення в дизайнерській фірмі, в) отримання засекречених даних про розміщення військ суперника, г) втихомирення надмірно хмільного знайомого». Обґрунтувати відповідь.

3. Відповісти на питання, проілюструвавши свою відповідь прикладами. Які властивості особистості сприяють реалізації розвиваючої стратегії впливу?
4. Назвати основні критерії, а також засоби маніпулятивного впливу. Навести приклади.
5. Які з відомих вам тактик впливу найбільш ефективні: а) з підлеглими, б) з рівними за статусом, в) з керівниками, г) з незнайомими людьми, д) з друзями, е) в групі, ж) з окремою людиною? Навести приклади.
6. Обґрунтувати у чому відмінність силових стратегій від тактик впливу, які базуються на співробітництві, і як впливає статус людини на їх використання? Навести приклади.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Модульна контрольна робота до 1-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
1. Вкажіть, у якій з перерахованих нижче галузей психології категорія впливу вивчається найбільш широко: а) конфліктологія; б) вікова психологія; в) соціальна психологія; г) екологічна психологія.	1. Назвіть три основні площини дослідження категорії впливу: а) система «людина-людина»; б) система «людина-довкілля»; в) система «людина-суспільство»; г) «Я»-система.
2. За Г. Ковальовим, існує чотири категорії впливів. Назвіть категорію, яка до них не відноситься: а) природні впливи; б) аутовпливи; в) культурологічні впливи; г) соціальні впливи; д) впливи сімейного виховання.	2. Який із структурних компонентів впливу вказує те, під посередством чого та яким чином здійснюється вплив: а) операціональний; б) інтенціональний; в) статусно-рольовий; г) результативний.
3. До інтрасуб'єктних впливів не відносять: а) саморегуляцію; б) аргументацію; в) самоігнорування; г) самонавіювання.	3. Хто визначає вплив, як дію, що викликає якісні чи (та) кількісні зміни матеріального і духовного субстрату в ознаках фізичного, біологічного чи психічного прояву: а) В. Скребець; б) В. Татенко; в) О. Сидоренко; г) Т. Кабаченко.
4. Дайте визначення впливу за О. Сидоренко.	4. Дайте визначення впливу за Г. Ковальовим.
5. Елементами психологічного тиску є: а) одноманітність, непорушність, точність; б) сила, стійкість, інтенсивність; в) подвійність, рівновага, спритність.	5. Які з названих мішеней впливу відносяться до потребово-мотиваційної сфери: а) знання, переконання, ціннісні орієнтації, бажання; б) відчуття, сприймання, уявлення, мислення; в) почуття, настрої, характер.
6. Як називається операціональна одиниця аналізу категорії впливу: а) бальзотоп; б) хронотоп;	6. Який з видів впливу займає проміжне положення (є перехідним) між цивілізованим та варварським впливом (за О. Сидоренко): а) навіювання;

в) монотоп; г) кінетоп.	б) маніпуляція; в) примус; г) переконання.
7. Хто є автором моделі «поганої поведінки дітей»: а) В. Татенко; б) Р. Чалдіні; в) В. Шейнов; г) Р. Дрейкус.	7. Об'єктами психологічного впливу за О.Кириченком виступають: а) стан, думки, почуття; б) психіка та поведінка; в) довкілля, психічні стани; г) будь-яка психологічна система.
8. Вид протистояння впливу, який проявляється у відкритому та послідовному протиставленні адресатом своєї позиції і своїх вимог до ініціатора впливу – це: а) контраргументація; б) конфронтація; в) конструктивна критика; г) інформаційний діалог.	8. Передача свого стану чи ставлення іншій людині або групі людей, які переймають цей стан чи ставлення – це: а) прохання; б) зараження; в) примус; г) маніпуляція.
9. За вектором дії вплив може бути: а) відцентрований-доцентрований; б) прямий-непрямий; в) направлений-мимовільний.	9. До якого з видів впливу відносять НЛП: а) скрите управління; б) напад; г) зараження; д) переконання.
10. До якого з видів впливу відносять моду: а) скрите управління; б) напад; г) зараження; д) переконання.	10. Суб'єкт впливу – це: а) адресат впливу; б) ініціатор впливу; в) маніпулятор; г) Ваш варіант.

Модульна контрольна робота до 2-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
Створити схему узгодженості різних впливів на психіку людини.	Розробити модель екопсихологічного впливу.
Підібрати діагностичний інструментарій по курсу (3-4 методики).	

Модульна контрольна робота до 3-го модулю	
Укласти словник термінів.	
Укласти підсумковий тест по курсу.	
Підготувати самоаналіз щодо власних умінь здійснювати впливи та протистояти їм.	

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Загальна характеристика феномену «вплив». Галузі дослідження впливу.
2. Історико-культурний аспект впливу.
3. Типологія впливів (за Г.О. Ковальовим).
4. Типи впливів: соціальний, соціетальний, релігійний, культурний, екологічний, політичний, науковий, гендерний, економічний, екстрасенсорний, культурний.
5. Ситуації впливу: фізичне, емоційне, природне середовище. Соціальні ситуації впливу.
6. Психологічний вплив у структурі діяльності різних професіоналів.
7. Психологічна сутність поняття «вплив». Підходи науковців до визначення категорії впливу.
8. Суб'єкт та об'єкт психологічного впливу.
9. Психологічний та психічний вплив.
10. Зовнішні та внутрішні психологічні впливи. Самовпливи.
11. Позитивне та негативне значення впливів.
12. Систематизація напрямків дослідження у контексті психології впливу.
13. Основні площини вивчення феномену психологічного впливу: «людина-довкілля», «людина-людина», «Я-система».
14. Концепція психологічного впливу Г.О. Ковальова.
15. Основні стратегії психологічного впливу: імперативна, маніпулятивна, розвивальна.
16. Концепція впливу та протистояння впливу О.В. Сидоренко.
17. Варварський та цивілізований вплив.
18. Модель психологічного впливу В.П. Шейнова.
19. Структура психологічного впливу (мета, засоби, результат).
20. Мішені психологічного впливу.
21. Основні характеристики психологічних впливів.
22. Прямі – непрямі впливи.
23. Безпосередні – опосередковані впливи.
24. Усвідомлювані – неусвідомлювані впливи.
25. Навмисні – ненавмисні впливи.
26. Конструктивні – деструктивні впливи.
27. Технології впливу.
28. Класифікація методів впливу.
29. Прийоми впливу.
30. Засоби впливу.
31. Проблема професійної специфічності психологічного впливу.
32. Загальна характеристика інтерсуб'єктних видів психологічного впливу.
33. Класифікація видів впливу та протистояння впливу (за О.В. Сидоренко).

34. Системна модель соціально-психологічних механізмів впливу В.О. Татенка.
35. Механізми цивілізованого психологічного впливу: переконання, самопросування.
36. Маніпуляція як перехідний вид впливу. Етичний аспект маніпулятивного впливу.
37. Механізми варварського впливу: санкціонування, напад.
38. Суперечливі види впливу. Навіювання, психологічне зараження, прохання, наслідування, ігнорування, формування прихильності.
39. Загальна характеристика інтрасуб'єктних видів психологічного впливу.
40. Стан свідомості як мішень психологічного впливу.
41. Саморефлексія (рефлексивний самовплив): особливості процесу, способи, техніки.
42. Психічні стани як мішень психологічного впливу.
43. Саморегуляція психічних станів.
44. Самонавіювання: особливості, способи, техніки. Розрядка психічної напруги.
45. Самонеприйняття себе. Механізми впливу на створення позитивного «Я-образу»: самоактуалізація, самоприйняття, самореалізація.
46. Самопрезентація як механізм впливу.
47. Самопереконання (самогенеруюче переконання)
48. Особистісний, міжособистісний вплив. Особистісний вплив та лідерство.
49. Комунікативно-особистісний потенціал впливу.
50. Типи особистісного впливу: соціальний інтелект, особистий магнетизм, фрустраційний вплив, партнерство на основі емпатії, маніпулятивна адаптивність, відповідальність і компетентність, тактика «авторитарна доброзичливість».
51. Методи психологічного впливу на особистість: психологічна атака, психологічне програмування, психологічний тиск.
52. Сугестивний вплив. Особливості, ознаки, техніки.
53. Психологічний вплив та психологічна безпека.
54. Критерії порушення психологічної безпеки..
55. Поняття та алгоритм цивілізованого протистояння впливу.
56. Техніки протистояння впливу: моніторинг емоцій, психологічне самбо, інформаційний діалог.
57. Техніки протистояння впливу: конструктивна критика, цивілізована конфронтація.
58. Додаткові засоби протистояння впливу: енергетична мобілізація, творчість, відмова, ухилення.
59. Особливості психотерапевтичного впливу.
60. Конструктивне використання психології впливу та самовпливу.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ОНКОПСИХОЛОГІЯ»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;

загальна кількість годин – 90;

кількість годин самостійної роботи – 60 .

Форма підсумкового контролю: залік.

 Онкологічна психологія – це галузь психології, яка вивчає психологічні основи роботи з онкологічно хворими людьми та їх близьким оточенням та розробляє методи та прийоми з людьми, які опинилися в складних життєвих ситуаціях.

Мета та завдання курсу

Метою формування у студентів теоретичних знань про основні поняття і базові концепції сучасної онкологічної психології, знайомство з найбільш відомими підходами і поширеними методами онкопсихологічних досліджень свідомості та середовища у їх взаємовпливах, набуття навичок діагностики психічних проявів свідомості людей під впливом дистресу ракового захворювання та інтегрування їх у галузь практичних задач психологічної підтримки онкологічно хворих людей.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Онкопсихологія» є:

- сформуванню уявлення про можливості психічної мобілізації в умовах лікування, що потребує системного, інтегрованого підходу в його вивченні, аналізі, глибинному розумінні;
- озброїти студентів знаннями про можливості сучасної науки у вивченні та практичному застосуванні онкопсихологічних закономірностей мобілізації людського організму в лікуванні, акцентуючи їх увагу на потенційних ресурсах імунної системи;
- стимулювати в студентів позицію критичного ставлення до різноманітних спекуляцій і домислів стосовно онкологічного захворювання та резистентності психічної сфери хворих людей у боротьбі за одужання, розвивати самостійний, творчий підхід в пошуках професійних можливостей вирішувати психологічні проблеми в медицині.

Перелік знань і умінь

У результаті вивчення курсу студент має:

знати:

- психологічні чинники виникнення онкологічних захворювань;
- моделі онкологічних захворювань;
- основні соціетальні механізми адаптації людини до змінених умов, пов'язаних з захворюванням;
- захисні механізми психічної саморегуляції в умовах лікування;
- сучасні методи та технології психологічного впливу при роботі з онкохворими;
- зміст на форми організації роботи психолога в онкодиспансері;

уміти:

- надавати первинну психологічну допомогу хворим та їх близькому оточенню на етапі постановки діагнозу;
- використовувати методи аудіо-візуальних та діяльнісно-маніпулятивних технологій;
- складати програму надання індивідуальної психологічної допомоги у кожному окремому випадку;
- використовувати психодіагностичні методики з метою вивчення психологічних станів хворих та їх близького оточення впливу.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1.

Вступ до онкопсихології. Емпіричний пошук і теоретико-методологічні аспекти психологічної роботи в онкології

Тема 1. Стресогенне порушення імунної системи та проблема психологічної її мобілізації в організмі онкологічно хворої людини. Поняття «мотиву досягнення» мети лікування. Клінічний коучинг як метод психологічного супроводу мобілізації власних ресурсів імунної системи хворої людини. Основні задачі онкопсихологічного коучингу.

Діагноз «рак» у свідомості людей. Розкриття діагнозу в онкології, як медико-психологічна проблема. Загальні наукові уявлення про рак, стрес і хворобу. Хвороба – не чисто фізична чи фізіологічна проблема, а проблема всієї особистості.

Можливості психіки взаємодіяти з хворобою у контексті духовного цілительства. Захворювання і хвороба, алопатична і спірітуальна медицина, психіка і тіло у їх взаємодіях та впливах на функціонування імунної системи. Психологічна роль уяви в захворюванні та лікуванні.

Визначення поняття та спорідненість впливів в екологічній та онкологічній психології. Три альтернативні моделі психологічного впливу: транзактна – гіподермічна; акціальна (інтенціальна) - реактивна (пасивна); процесуальна – результативна. Імперативна та маніпулятивна стратегії психологічного впливу. Песимістична та оптимістична традиція психологічного впливу. Психологічний вплив гуманістично-розвивального спрямування.

Тема 2. Методологічні проблеми онкологічної психології. Розвиток онкологічної психології. Об'єкт і предмет, основні задачі онкологічної психології. Методологічні принципи онкопсихології: системний підхід, гуманістичне спрямування, позитивізм установок, принцип співробітництва, психофізіологічна єдність (психофізіологічний гомеостаз). Проблема методу в онкологічній психології. Особливості міждисциплінарного підходу в онкопсихології.

Змістовий модуль 2.

Об'єктивні та суб'єктивні причини, власне психологічні чинники у виникненні ракового захворювання

Тема 1. Актуальність лікувального цілепокладання на одужання. Формування власної віри і надії у виліковність недугу. Фіксована установка на співробітництво хворої людини: а) з медичним персоналом; б) з власними ресурсами імунної системи організму. Загальні уявлення про імунну систему – механізм природного захисту від захворювань та його зв'язок з психічними ресурсами людини. Техніка формування установки на співробітництво «Апельсин».

Тема 2. Причини виникнення ракового захворювання. Об'єктивні зовнішні причини (канцерогенні речовини і радіація в оточенні, харчування) та суб'єктивні внутрішні чинники (генетична схильність, індивідуальність хворого, емоційна сфера) у виникненні раку. Екопсихологічні впливи негативних соціальних установок і стереотипів на рак.

Психологічні чинники виникнення ракового захворювання (основні гіпотези).

Гіпотези психічних станів. Криза сталого способу життя та установка на альтруїзм (бажання привабливості для всіх), порушення значущих стосунків, відчуття самотності і покинутості, відчаю, аутизм переживань («в собі»), неспроможність вилити зовні свій біль, гнів чи ворожість, «хорошість» для оточення – фонові психологічні стани у провокуванні ракового захворювання.

Онтогенетичні гіпотези розвитку. Гіпотеза Н.І. Непомнящої про інфантильність онкохворих людей та неадекватність їх емоційних реакцій на загрози чи стресові ситуації.

Гіпотези про емоційну збідненість. Поверхневість переживань, пригніченість настроїв, тривалість особистісної туги, відчуття безнадійності, як базових психічних чинників, що передують виникненню раку.

Гіпотеза своєрідних особистісних спрямувань (К. і С. Саймонтони). Фіксована з дитинства установка на приємність та правильність у всьому для оточуючих, загроза особистісній самоідентифікації, бар'єри від прийнятих собою для себе правил і норм, що заважають у подоланні стресів, постійне відчуття фрустрації і безпорадності, відсутність гнучкості у самозмінах та саморозвитку, втрата інтересу до життя.

Змістовий модуль 3.

Тренінгові технології психологічного впливу в онкологічній клініці

Тема 1. Метод аудіалізації проблеми раку. Психодрама в онкоклініці. Психодрама – віртуальна модель внутрішньоособистісного конфлікту за усіма його складовими: *конфліктна ситуація* – боротьба за життєвий ресурс організму хворої людини; *учасники протиборства* – Захисний Механізм, Рак, Лікар, як прихильник однієї з протиборствуючих сторін, що втягнуті в конфлікт; *інцидент* – зухвала заява Раку (однієї з сторін протиборства) про його всесильність, нахабність і паразитичність, як норми життя.

1. Постановка задачі: інтерактивний психологічний тренінг мобілізаційного включення активної позиції хворої людини у процес лікування.

2. Проектування мети у психологічні засоби її досягнення: аудіалізація, вербальна (мовна, смислова у проговорюванні) протидія раковому захворюванню. Пошук варіантів.

3. Метод: маніпулювання у власній свідомості хворих їм відомими вже поведінковими диспозиціями вирішення конфліктних або суперечливих ситуацій.

4. Прийом: пошукова, активно-творча уява онкологічно хворих людей у спонтанному, не розученому наперед, сюжеті протистояння раковому захворюванню.

5. Кінцевий результат: формування фіксованої мотиваційної установки тиску на хворобу із залученням поведінкової диспозиції співробітництва.

Психологічний аналіз виконання психодрами стаціонарними хворими в реальних умовах онкодиспанеру.

Тема 2. Метод візуалізації проблеми раку в онкопсихології. З досвіду американських авторів Саймонтонів. Використання ментальних образів уявлення у формуванні позитивних очікувань пацієнтів онкоклініки. Психологічний ефект релаксації і роботи з уявою – загальна характеристика. Індивідуальні особливості уяви та світосприйняття (за домінантами сенсорних модальностей – зору, слуху, дотику і т. ін.), навички довільно зосереджуватись та особливості самонавіювання бажаного результату в уяві – критерії успішного виконання методу.

Вимоги до уявних образів: адекватність досягненню мети лікування – в уявленнях пацієнтів захисні сили організму мають бути міцними, енергійними, стійкими, а ракові клітини слабкими, неправильними, кволими. Установка на позитивні якості лікувальних засобів та захисних сил організму і негативні (слабкі) властивості злоякісних клітин. Відведення основної ролі у візуалізації власним захисним силам, а не лікуванню – психологічний смисл. Уявні образи, як діагностичні засоби стану зміїн психіки під час лікування.

Індивідуалізація символічної мови уявних образів за їх особистісними психоемоційними значеннями. Прийоми посилення ефекту переваг власних сил боротьби (захисних сил організму) за рахунок введення кольору, дружнього ставлення, персоніфікації, співробітництва (помічники, уявного сюжетотворення ясності образів, емоційної напруженості (гнів, ворожість).

Уявлення повернення в собі здоров'я, життєвої сили, власної енергії.

Репродуктивне уявлення та ментальне перенесення уявою на сьогодні найбільш щасливого моменту власного життя, коли пацієнт був максимально здоровим і успішним.

Психологічна сутність малювання образів, що виникають під час релаксації та роботи з уявою. Психологічна роль фіксації уявлень у малюнках, їх психотерапевтичне та діагностичне значення. Корекція психічних станів через діагностику та інтерпретацію символіки малюнків уявлених образів (психологічної ситуації лікування, готовності лікуватися).

Робота уяви з попередніми неприязнями, ображеннями, хворобливими переживаннями минулого, як психологічний засіб усунення переживань травмуючої ситуації. Психологічна сутність прощення в ситуації ракового захворювання. Інтелектуалізація суб'єктивної рефлексії несвідомого, як прийом у методі візуалізації – зустріч з Внутрішнім Наставником. Його психологічна сутність в онкологічній клініці.

Тема 3. Діяльнісно-маніпулятивний метод. Гра в карти на одужання, як технологія психологічного впливу. Застосування карткових технологій у професійній сфері практичної психології. Психологічна сутність карткових технологій та їх значення в онкопсихотерапії.

Пошук ідеї створення гральних карт на одужання. Графічна символіка поведінкових диспозицій і настроїв у гральних картах на одужання. Гадання по карті – психологічний сенс і його значення для хворої людини. Синпрактичне мислення і селекція сприятливих для лікування поведінкових тактик під час картярської гри. Підведення і обговорення підсумків картярської гри – ранжування удачливості психологічно недопустимо.

Психологічний аналіз картярської гри на одужання. Роль карт у формуванні позитивної установки в лікуванні, підтримці віри на виздоровлення, прийнятті рішень у процедурах лікування.

Рекомендована література

Базова

1. Скребець В. О. Екологічна психологія : онкопсихологічний практикум : навч. посіб. Київ : Слово, 2011. 336 с.

Допоміжна

1. Арестова О. Н., Калинина Н. Б. Индивидуальные особенности функционирования защитных механизмов. *Вестник Московского университета. Сер. 14. Психология.* 2000. № 1. С. 20-35.
2. Алиев Х. М., Михайловская С. М. К проблеме психофизиологической регуляции. *Психологический журнал АН СССР.* 1986. № 3, т. 7. С. 119-129.
3. Артамонов В. И. Телепсихотерапия : пределы реального. *Психологический журнал.* 1990. № 3. т. 11. С. 116-130.
4. асилюк Ф. Е. Переживание и рефлексия. *Рефлексия в науке и обучении / под ред. И. С. Ладенко.* Новосибирск, 1984. С. 124-125.

В

5. Герасименко В. Н., Артюшенко Ю. В., Тхостов А. Ш. Вопросы деонтологии в восстановительном лечении онкологических больных. *Вопросы онкологии*. 1982. № 5. т. XXVIII. С. 48-52.
6. Ковалев Г. А. Три парадигмы в психологии – три стратегии психологического воздействия. *Вопросы психологии*. 1997. № 3. С. 41–49.
7. Кабаченко Т. С. Активизация человеческого фактора : методы психологического воздействия. *Психологический журнал*. 1986. № 4. т. 7. С. 11-22.
8. Ковалев А. Г. Три парадигмы в психологии – три стратегии психологического воздействия. *Вопросы психологии*. 1987. № 3. С. 41-49.
9. Непомнящая Н. И. О психологическом аспекте онкологических заболеваний *Психологический журнал*. 1998. № 4. т. 19. С. 132 - 145.
10. Панков Д. В. Рациональная и разъяснительная психотерапия. *Руководство по психотерапии* / под ред. В. Е. Рожнова. Ташкент: Медицина, 1985. С. 188-213.
11. Ромасенко В. А., Скворцов К. А. Нервно-психические нарушения при раке. Москва, 1961. 387 с.
12. Скребець В. О. Екологічна психологія у віддалених наслідках екотехногенної катастрофи : монографія. Київ: Слово, 2004. 440 с.

Інформаційні ресурси

1. Саймонтон К., Саймонтон С. Психотерапия рака. СПб, 2001. URL: <http://www.psyinst.ru/library.php?part=article&id=1137> (дата звернення: 23.10.2018)

Корисні сайти

- <https://www.youtube.com/watch?v=UCdErbOaOvM>
<https://www.sympaty.net/20170318/psixologicheskie-prichiny-raka/>

Інструкція до виконання самостійної роботи

У процесі завсоєння курсу «Онкопсихологія» використовуються такі **види** самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- практичні завдання;
- конспектування першоджерел;
- підготовка виступів до семінарських занять;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та

його презентація.

Зверніть увагу!

1. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання містять по два варіанти завдань до кожної теми за змістовими модулями. З кожної теми варто вибрати одне завдання. Тобто, необхідно виконати загалом **сім завдань**. **Обов'язкове завдання.**

2. Реферативна робота. Упродовж семестру студент має підготувати **один** реферат, самостійно обравши одну із запропонованих тем. Результати роботи оформляються у вигляді реферату, вимоги до його написання подано у Додатку Б. **Обов'язкове завдання.**

3. Виконання індивідуального творчого завдання сприяє розвитку у студентів фахових компетентностей та дає можливість збільшити кількість балів. **Виконується за бажанням.**

4. Поточний контроль передбачає виконання МКР. Виконати необхідно два завдання. **Обов'язкове завдання.**

5. До заліку необхідно подати **конспект лекцій**. **Обов'язкове завдання.**

Виконані завдання заносяться до щоденника індивідуальної роботи (Додаток А) та подаються викладачеві разом із конспектом лекцій у визначені терміни.

**ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ
НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ**

№ теми	Завдання	Форма фіксації результатів СР
Змістовий модуль 1.		
Вступ до онкопсихології. Емпіричний пошук і теоретико-методологічні аспекти психологічної роботи в онкології		
Тема 1	1.3. Стресогенне порушення імунної системи та проблема психологічної її мобілізації в організмі онкологічно хворої людини	Тези виступу на семінарі
	1.2. Основні задачі онкопсихологічного коучингу	План групової дискусії
Тема 2	2.1. Методологічні принципи онкопсихології	План та тези лекції
	2.2. Психологічна роль уяви в захворюванні та лікуванні	План та тези лекції
Змістовий модуль 2.		
Об'єктивні та суб'єктивні причини, психологічні чинники у виникненні ракового захворювання		
Тема 1	1.1. Об'єктивні зовнішні причини та суб'єктивні внутрішні чинники у виникненні онкозахворювання	Схема
	1.2. Психологічні чинники онкологічної хвороби	Тези аналітичної доповіді
Тема 2	2.1. Гіпотеза Н.І. Непомнящої	Виступ на семінарі
	2.2. Гіпотеза своєрідних особистісних спрямувань (К. і С.Саймонтони)	Виступ на семінарі
Змістовий модуль 3.		
Тренінгові технології психологічного впливу в онкологічній клініці		
Тема 1	1.2. Сучасні технології роботи з онкохворими	Презентація в програмі Power Point
	1.4. Технології роботи з близьким оточення хворої людини	Презентація в програмі Power Point
Тема 2	2.1. Метод аудіалізації проблеми раку	Презентація в програмі Power Point
	2.2. Метод візуалізації проблеми раку в онкопсихології	Презентація в програмі Power Point

Тема 3	3.1. Проективні методи в онкопсихології	Презентація в програмі Power Point
	3.2. Використання стимульного матеріалу в психотерапевтичній практиці психолога	Презентація в програмі Power Point

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Клінічний коучинг як метод психологічного супроводу мобілізації власних ресурсів імунної системи хворої людини.
2. Розкриття діагнозу в онкології, як медико-психологічна проблема.
3. Захворювання і хвороба, алопатична і спірітуальна медицина, психіка і тіло у їх взаємодіях та впливах на функціонування імунної системи.
4. Роль і психологічне значення категорії «впливу» в онкологічній клініці.
5. Розвиток онкологічної психології у вітчизняній та зарубіжній практиці.
6. Особливості міждисциплінарного підходу в онкопсихології.
7. Основні гіпотези виникнення онкологічного захворювання.
8. Тренінгові технології психологічного впливу в онкологічній клініці.
9. Використання ментальних образів уявлення у формуванні позитивних очікувань пацієнтів онкоклініки.
10. Психологічний ефект релаксації і роботи з уявою – загальна характеристика.
11. Застосування карткових технологій у професійній сфері практичної психології.
12. Психологічні причини та особливості переживань онкологічно хворих людей.
13. Засоби профілактики переживань онкологічних хворих.
14. Діагностика ефективності роботи психолога в онкодиспансері.
15. Проблема психологічного супроводу онкохворих у їх лікуванні.
16. Основні психологічні проблеми онкоклініки.
17. Поняття професійної компетентності в медицині, психологічна її складова.
18. Міжособистісні взаємини в онкологічній клініці.
19. Теоретичні моделі онкозахворювання.
20. Психологічна сутність мобілізаційної «активації пошуку» хворих на рак людей.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

Наповнити основні напрямки роботи психолога в онкодиспансері конкретними формами та методами роботи (мобілізація внутрішніх ресурсів організму хворого, психологічна підтримка і супровід первинної онкодіагностики, міжособистісні стосунки співробітництва учасників лікувального процесу, психологічна підтримка соціального оточення хворих).

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

1. Розробити модель діяльності психолога в онкодиспансері (зміст, напрямки, організація, форми роботи).
2. Розробити орієнтовну схему первинної бесіди з хворою людиною (або з її близькими).

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Об'єкт і предмет, основні задачі онкологічної психології.
2. Методологічні принципи онкопсихології: системний підхід, гуманістичне спрямування, позитивізм установок, принцип співробітництва, психофізіологічна єдність (психофізіологічний гомеостаз).
3. Проблема методу в онкологічній психології.
4. Особливості міждисциплінарного підходу в онкопсихології.
5. Екопсихологічні впливи негативних соціальних установок і стереотипів на рак.
6. Теоретичні моделі виникнення ракового захворювання.
7. Психологічні чинники виникнення ракового захворювання (основні гіпотези).
8. Технології психологічного впливу в онкологічній клініці.
9. Метод аудіалізації проблеми раку.
10. Психодрама в онкоклініці.
11. Метод візуалізації проблеми раку в онкопсихології. З досвіду американських авторів Саймонтонів.
12. Діяльнісно-маніпулятивний метод. Гра в карти на одужання, як технологія психологічного впливу.
13. Застосування карткових технологій у професійній сфері практичної психології.
14. Психологічні причини та особливості переживань онкологічно хворих людей.
15. Діагностика ефективності роботи психолога в онкодиспансері.
16. Зміст на основні напрямки роботи психолога в онкологічній клініці.
17. Основні психологічні проблеми онкоклініки.
18. Проблема розкриття хворому його істинного діагнозу – протиріччя обмежень і довіри.
19. Психологічний смисл розкритого діагнозу.
20. Індивідуальний та статево-гендерний підхід до розуміння хворої людини та її близького оточення.
21. Проблема згладжування когнітивних дисонансів у свідомості хворих і членів їх сімей.
22. Групова психотерапія онкохворих людей.
23. Індивідуальне консультування в онкологічній практиці.
24. Проблема і чинники зміни мотивації в лікувальному процесі.
25. Використання методів саморегуляції в роботі з онкохворими.

- 26.Кортико-вісцеральні механізми ракового захворювання та можливості в його лікуванні.
- 27.Психофізіологічна «модель гормональної мобілізації».
- 28.Психофізіологічна «модель імунної мобілізації».
- 29.Деонтологічні основи діяльності психолога в онкоклініці.
- 30.Міжособистісні взаємини в онкологічній клініці.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ПСИХОЛОГІЯ СТРЕСУ»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;
загальна кількість годин – 90;
кількість годин самостійної роботи - 60 (д/в), 82 (з/в).
Форма підсумкового контролю: залік.

 Психологія стресу – покликаний забезпечити формування професійної компетентності майбутніх психологів в галузі прикладної психології та психологічної практики, що дасть змогу їм ефективно використовувати отримані знання на практиці і взаємодіяти зі спеціалістами психологами, соціальними педагогами.

Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія стресу» являється ознайомлення студентів з базовими поняттями у галузі психології стресу, особливостями, видами та механізмами психологічного стресу в усіх його проявах.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психологія стресу» є:

- формування у майбутніх психологів уявлення про предмет і понятійний апарат психології стресу;
- формування у студентів уявлень про причини виникнення й форми прояву стресових та посттравматичних стресових реакцій та станів;
- визначати психологічні методи діагностики й корекції стресу та травматичного стресу в сучасних умовах.

Перелік знань і умінь

У результаті вивчення курсу студент має:

знати:

- змістовну сутність феномену стресу, його ключові характеристики: види, форми прояву, засоби, прийоми, методи, технології;

- основні сучасні концепції психологічного стресу, напрямки психологічних досліджень стресових явищ;
- концепцію посттравматичного впливу, його складові, засоби, механізми;
- правила ефективної взаємодії з стресовими явищами;

уміти:

- діагностувати стресові явища та прояви;
- протистояти посттравматичному стресовому розладу;
- складати програму психологічного дослідження явища стресу;
- використовувати психодіагностичні методики з метою вивчення явища психологічного стресу;
- конструювати та проводити тренінг стресу та роботи з ним; здійснювати саморегуляцію власних психічних станів.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика феномену психологічного стресу.

Тема 1. Стрес в історичному вимірі. Історичний вимір виникнення вчення про стрес. Сутність стресу, його види, ступені вираження та стадії розвитку. Теорії та моделі стресу.

Тема 2. Сучасні погляди на вчення про стрес, його сутність та особливості. Сучасне уявлення про стрес. Фізіологічні механізми стресу. Особливості психологічного стресу.

Тема 3. Причини виникнення стресу.

Суб'єктивні причини виникнення стресу. Об'єктивні причини виникнення стресу. Індивідуальні відмінності в реагуванні на стрес.

Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад.

Форми прояву стресу. Оцінка рівня стресу. Динаміка протікання стресу. Загальні закономірності розвитку стресу.

Змістовий модуль 2. Психологія травматичного стресу.

Тема 1. Професійний стрес. Особливості травматичного стресу.

Загальні закономірності професійного стресу. Професійні стреси представників окремих професій. Травматичний стрес, його наслідки.

Тема 2. Зменшення фізичного ефекту стресу.

Загальні підходи до нейтралізації та управління стресом. Методики зменшення фізичного ефекту стресу. Психологічна допомога у стані гострого стресу.

Тема 3. Зміна ставлення до проблеми та її інтерпретація.

Раціональна психотерапія. Способи зміни погляду на проблему. Спеціальні прийоми виходу зі стресових ситуацій.

Рекомендована література

Базова

1. Абабков В. А. Адаптация к стрессу : основы теории, диагностики, терапии. СПб. : Речь, 2004. 166 с.
2. Аболин Л. М. Психологические механизмы эмоциональной устойчивости человека. Казань, 1987. 261 с.
3. Гиссен Л. Д. Время стрессов : обоснование и практ. Результаты психопрофилактич. работы в спорт. командах. Москва : Физкультура и спорт, 1990. 192 с.
4. Данилова Н. Н. Психофизиологическая диагностика функциональных состояний : учеб. пособ. Москва, 1992. 192 с.
5. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій : навч. посіб. для студ. гуманіт. ф-тів ВНЗ. Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. 180 с.

Допоміжна

1. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект: исследование феномена. *Вопросы психологии*. 2006. № 3. С. 78–85.
2. Базілевський А. Г., І. Д. Глазирін. Психофізіологічні функції студентів різних факультетів і вузів у процесі пристосування до навчальної діяльності. *Фізіологічний журнал*. 2006. № 2. т. 52. С. 71.
3. Белоус В. В. Структурно-функциональная характеристика интегральной индивидуальности. *Вопросы психологии*. 1994. № 3. С. 130–136.
4. Бодров В. А. Психофизиологические проблемы профессиональной надежности человека-оператора. *Психологические проблемы профессиональной деятельности*. Москва, 1991. С. 111–120.
5. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини : психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 265 с.
6. Конопкин О. А. Участие эмоций в осознанной регуляции целенаправленной активности человека. *Вопросы психологии*. 2006. № 3. С. 38–39.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: посібник. Київ, 2003. 448 с.
8. Побокін М. Маніпулятивний вплив в системі політичних технологій. *Людина і політика*. 2004. № 3, С. 63-73.
9. Татенко В. Психологія впливу в контексті внутрішнього і зовнішнього. *Психологічні перспективи*. Вип. 3. 2003. С. 57–66.
10. Татенко В. О. Психологія впливу : суб'єктна парадигма. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* : зб. Вип. 3 (6). Київ: Сталь, 2000. С. 3–18.
11. Шейнов В.П. Искусство управлять людьми. Минск: Харвест, 2008. 512 с.
12. Эдмюллер А. Техники манипуляции: Распознавание и противодействие / Андреас Едмюллер, Томас Вильгельм – М.: Омега-Л., 2008.- 131с.

Інформаційні ресурси

1. Баришполець О. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію. *Соціальна психологія*. 2006. № 6. URL: www.politik.org.ua (дата звернення: 12.09.2018)
2. Пелехатий О. Соціально-психологічні особливості маніпулятивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. *Соціальна психологія*. 2005. № 6. URL: www.politik.org.ua (дата звернення: 12.09.2018)
3. Чалдіні Р. Психологія впливу. Харків, 2015. 368 с. URL: <http://www.bookclub.ua/catalog/books/psychology/?msg=404&goodid=34796> (дата звернення: 12.09.2018)

Інструкція до виконання самостійної роботи

У процесі завсоєння курсу «Психологія стресу» використовуються такі *види* самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- кодування інформації (складання схем, таблиць);
- практичні завдання;
- конспектування першоджерел;
- підготовка виступів до семінарських занять;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація.

Зверніть увагу!

1. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання містять по два варіанти завдань до кожної теми за змістовими модулями. З кожної теми варто вибрати одне завдання. Тобто, необхідно виконати загалом **два-три завдання**. **Обов'язкове завдання.**

2. Реферативна робота. Упродовж семестру студент має підготувати **одне есе**, самостійно обравши одну із запропонованих тем. Результати роботи оформляються у вигляді реферату, вимоги до його написання подано у Додатку Б. **Обов'язкове завдання.**

3. Виконання індивідуальних творчих завдань сприяє розвитку у студентів фахових компетентностей та дає можливість збільшити кількість балів. Кожне виконане завдання оцінюється максимально у 5-ть балів. Студент має право самостійно обрати кількість завдань. **Виконується за бажанням.**

4. Поточний контроль передбачає виконання двох МКР. Перша КР містить два варіанти (варто обрати один). Виконати необхідно усі **контрольні роботи**. **Обов'язкове завдання.**

5. До заліку необхідно подати **конспект лекцій**. **Обов'язкове завдання.**

**ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ
НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ**

№ теми	Завдання	Форма фіксації результатів СР
Змістовий модуль 1.		
Загальна характеристика феномену психологічного стресу		
Тема 1	1.5. Стрес в історичному вимірі.	Тези виступу на семінарі
	1.2. Сутність стресу, його види, моделі.	План групової дискусії
Тема 2	2.1. Сучасні погляди на вчення про стрес, його сутність та особливості.	План та тези лекції
	2.2. Фізіологічні та психічні особливості стресу.	Порівняльна таблиця
Тема 3	3.1. Суб'єктивні причини виникнення стресу. Об'єктивні причини виникнення стресу.	Порівняльна таблиця
Тема 4	4.1. ПТСР. Динаміка протікання та природа ПТСР.	План групової дискусії
Змістовий модуль 2.		
Психологія травматичного стресу		
Тема 1	1.1. Загальні закономірності професійного стресу.	Конспект статті
	1.2. Травматичний стрес, його наслідки.	Схема впливу (за одним із науковців)
Тема 2	2.1. Методики зменшення фізичного ефекту стресу.	Таблиця
	2.2. Психологічна допомога в стані гострого стресу.	Конспект лекції
Тема 3	3.3. Раціональна психотерапія та реабілітація.	План групової дискусії

ТЕМИ ЕССЕ

1. Поняття професійного стресу.
2. Подолання стресу, як ресурс розвитку професіонала.
3. Управління стресом в професійній діяльності.
4. Сучасні технології стрес-менеджмента.

5. Стадії розвитку стресових реакцій за Г.Сельє.
6. Гендерні відмінності у формуванні проявів професійного стресу.
7. Психологічні технології управління стресом в організаціях.
8. Стрес та адаптація в сучасному суспільстві.
9. Стрес та здоров'я людини.
10. ПТСР та способи роботи з ним.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Модульна контрольна робота до 1-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
<ol style="list-style-type: none"> 1.Опишіть історію виникнення вчення про стрес. 2. Які умови переходу стресу в еустрес. 3. Яка умова сприяє переходу стресу в дистрес? 4. Охарактеризуйте умови життя і праці, як об'єктивні причини виникнення стресу? 5. Охарактеризуйте стреси, викликані міжособистісними відносинами. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте стреси, викликані міжособистісними відносинами? 2. Проаналізуйте основні відмінності «психологічного» стресу від стресу «біологічного». 3. Проаналізуйте стрес, спричинений когнітивним дисонансом і механізмами психологічного захисту. 4. Опишіть відмінності між «психологічним» та «емоційним» стресом. 5.Опишіть психологічні механізми виникнення стресу та протікання стресу. Яке значення має нервова система для протікання стресу?
3-й варіант	4-й варіант
<ol style="list-style-type: none"> 1.Як можна пояснити появу порушень мислительних процесів при стресі? 2. Опишіть, які зміни відбуваються в характері людини під час стресу. 3.Каузальна класифікація стресів. 4. Назвіть стадії стресу, які виділи Сельє? 5. В яких випадках початковий стрес може приймати форму дистресу? 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Перелічіть форми прояву стресу. 2. Перечисліть емоційні прояви стресу. 3. Назвіть когнітивні чинники що впливають на розвиток стресу? 4. До якої форми прояву стресу відноситься швидка зміна у масі тіла?. 5. Коли найбільш імовірний перехід стресу у хворобу?

Модульна контрольна робота до 2-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
<ol style="list-style-type: none"> 1.Дайте визначення професійного стресу. 2. Опишіть фактори, що спричиняють стрес у медичних працівників. 3. Опишіть психологічні чинники стресу у працівника поліції. 4. Форс-мажорні обставини, як фактори стресу. 5. Первинні симптоми посттравматичного стресового розладу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Вторинні симптоми посттравматичного стресового розладу. 2.Які причини стресу не відносяться до групи об'єктивних факторів. 3. Психічні явища ПТСР, характерні для ветеранів війн. 4. Дайте визначення травматичного стресу. 5. Назвіть фази та їх складові психологічної реакції на травму.
Підібрати діагностичний інструментарій по курсу (3-4 методики).	

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет, методи та завдання психології стресу.
2. Психічні стани особистості. Структура та функції.
3. В чому складність класифікації станів. Опишіть труднощі діагностики стресового стану.
4. Загальні принципи регуляції психічних станів.
5. Роль емоцій в переживанні стресу.
6. “Периферійна теорія” Джеймса-Ланге.
7. Активаційна теорія Д. Ліндслі.
8. Біологічна теорія емоцій П. К. Анохіна.
9. Когнітивні теорії емоцій.
10. Теорії базових емоцій (Р. Плучик, К. Изард).
11. Визначення стресу. Причини виникнення.
12. Класична концепція стресу.
13. Опишіть фізіологічні механізми виникнення стресу.
14. Фази стресу за класичною концепцією.
15. Визначення поняття дистресу та еустресу.
16. Фізіологічний та психологічний стрес.
17. Інформаційна теорія П. В. Симонова.
18. Поняття психічної напруженості за Н. І. Наєнко.
19. Опишіть субсиндроми стресу (Л.А.Китаєв-Смик).
20. Концепція пошукової активності (В. В. Аршавський, В. С. Ротенберг).
21. Опишіть феномен «когнітивного дисонансу» (Л. Фестінгер).
22. Види стресу.
23. Виникнення поняття психоемоційного стресу.
24. Відмінність стресу від інших психоемоційних та функціональних станів.
25. Перерахуйте суб’єктивні причини виникнення стресу.
26. Об’єктивні причини виникнення стресу.
27. Визначте фактори, що впливають на розвиток стресу.
28. Охарактеризуйте динаміку стресових станів.
29. Фізіологічні зміни при стресі.
30. Поведінкові зміни при стресі.
31. Інтелектуальні зміни при стресі.
32. Роль індивідуально-психологічних властивостей в переживанні психоемоційного стресу.
33. Стресостійкість та її характеристики.
34. Роль саморегуляції та самоконтролю в стресових реакціях.
35. Роль мотивації в стресі.
36. Поняття професійного стресу. Чинники його виникнення.
37. Опишіть стани втоми, перевтоми. Відмінності між ними.
38. Охарактеризуйте поняття «астенічний синдром», «депресія», «невроз», «моногонія».
39. Феномен професійного вигорання.
40. Навчальний стрес. Екзаменаційне навантаження.
41. Посттравматичні стресові розлади.
42. Методи діагностики стресового стану.

43. Об'єктивні методи оцінки рівня стресу.
44. Суб'єктивні методи оцінки рівня стресу.
45. Способи профілактики стресових станів.
46. Способи корекції стресових станів.
47. Методи психологічної саморегуляції стресових станів.
48. Метод біологічного зворотного зв'язку.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ПСИХОЛОГІЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;
загальна кількість годин – 90;
кількість годин самостійної роботи - 60 (д/в), 82 (з/в).
Форма підсумкового контролю: залік.

 Психологія реабілітації – це психологічна наука, яка вивчає принципи побудови комплексу заходів реабілітаційної (відновлювальної) медицини спрямованих на відновлення психічних та фізичних сил людини, яка перенесла стрес, травму, психічне або соматичне захворювання до контрольного рівня, тобто здатності працювати.

Мета та завдання курсу

Мета викладання навчальної дисципліни «Психологія реабілітації» полягає у ознайомленні студентів з напрямками психологічної реабілітації та особливостями організації психологічної допомоги; методами і прийомами необхідними для вирішення практичних завдань психологічної реабілітаційної роботи; сприянні розвитку особистісних та професійних якостей майбутніх практичних психологів, їхньої подальшої самоосвіти.

Основними завданнями є:

- створити у студентів цілісне уявлення про процес психологічної реабілітації, його етапи, напрями та форми;
- забезпечити тісний взаємозв'язок теоретичного та практичного курсів навчання;
- сприяти формуванню у студентів навичок надання психологічної реабілітаційної допомоги;
- розвивати психологічну компетентність в галузі практичної психології.

Перелік знань і умінь

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:
знати:

- сучасний стан психології реабілітації;

- теоретичні основи психології реабілітації;
- різноманітні напрями психологічної реабілітації;
- цілі, завдання, принципи та етапи психологічної реабілітації;
- функції практичного психолога, вимоги до особистості, професійної підготовки фахівця та його роботи;
- етичні та правові засади психологічної реабілітації;
- принципи роботи з проблемами, що найчастіше зустрічаються в психологічній реабілітаційній практиці;
- техніки самореабілітації;
- сучасні методи психологічного корекції та психологічної реабілітації.

уміти:

- визначати категорію клієнтів, які потребують психологічної реабілітації;
- визначати тип переживання кризового стану клієнта;
- використовувати техніки психологічної реабілітації, методи поновлення окремих психічних функцій;
- самостійно розробляти стратегію психологічного реабілітаційного процесу;
- будувати моделі ефективної поведінки клієнта у майбутньому;
- оцінювати результати психологічної реабілітації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години 3 кредити ЄКТС.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1. Значення та місце реабілітаційної допомоги у діяльності практичного психолога

Тема 1. Предмет, мета та завдання психології реабілітації.

Поняття «психологічна реабілітація». Предмет, мета та завдання психології реабілітації. Специфіка реабілітаційної допомоги у практичній діяльності психолога. Поняття «самореабілітація». Значення само реабілітації та самопомоги для психолога. Умови та прийоми здійснення самореабілітації.

Тема 2. Концепція реабілітації особистості. Загальні принципи, етапи реабілітації

Психологічний аспект реабілітації в концепції реабілітації особистості. Психогігієна, психопрофілактика, психологічна реабілітація: міжпредметні зв'язки. Поняття «компенсація», «корекція», «реабілітація», «абілітація» в процесі соціальної інтеграції інвалідів. Загальні принципи реабілітації. Етапи реабілітаційного процесу. Реабілітаційний потенціал особистості. Реабілітаційний та психологічний діагноз.

Тема 3. Методи психологічної реабілітації. Етичні та правові засади психологічної реабілітації

Психотерапія, психологічна корекція – основні методи психологічної реабілітації. Методи і техніки практичної психокорекції. Основні принципи розробки і види психокорекційних програм. Основні компоненти професійної готовності до корекційного впливу.

Тема 4. Нейропсихологічна реабілітація

Психологічна реабілітація хворого з локальним ураженням головного мозку. Психологічна реабілітація дітей з ураженнями ЦНС.

Тема 5. Психологічна реабілітація хворих в клініці психосоматичних розладів та соматичних хвороб

Історія вивчення проблем психосоматичних взаємозв'язків. Визначення і класифікації психосоматичних розладів. Психологічний аспект діагностики і терапії психосоматичних розладів. Психологічні особливості хворих з різними соматичними захворюваннями (терапевтична патологія, онкологічна патологія, акушерська та гінекологічна патологія, хірургічна патологія, дефекти тіла та органів чуття).

Тема 6. Патопсихологічна реабілітація

Психологічна реабілітація психічно хворих осіб. Психологічна реабілітація при ПТСР. Психологічна реабілітація осіб, які перенесли гострий емоційний стрес

Змістовий модуль 2. Принципи організації та прийоми психологічної реабілітації кризових станів

Тема 7. Кризові стани як предмет психології реабілітації

Поняття «кризова життєва ситуація», «кризовий період», «кризовий стан». Чинники виникнення, типи ставлення та наслідки кризової ситуації. Кризові стани: клініка, діагностика, терапія. Танатологія: психолого-психіатричний аспект.

Тема 8. Можливості психологічної реабілітації кризових станів

Особливості психологічної реабілітації негативних наслідків розлучення. Напрямки психологічної реабілітаційної допомоги потерпілим від насилля. Особливості реабілітаційної допомоги клієнту у стані гострого горя.

Тема 9. Деструктивна життєва організація як предмет психології реабілітації

Поняття «деструктивна життєва організація». Чинники виникнення деструктивної життєвої організації. Рівні деструктивної організації та її наслідки.

Тема 10. Можливості психологічної реабілітації деструктивної життєвої організації та її устрою.

Профілактика та особливості психологічної реабілітації адиктивної поведінки.

Поняття «співузалежнення». Тютюнопаління. Алкоголізм. Наркоманія.

Профілактика та особливості психологічної реабілітації наслідків шкільного стресу. Профілактика та особливості психологічної реабілітації ранніх статевих стосунків.

Рекомендована література

Базова

1. Блейхер В. М., Крук И. В., Боков С. Н. Практическая патопсихология : руководство для врачей и медицинских психологов. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. 446 с.
2. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике. Киев : Наукова думка, 1989. 528 с.
3. Войтенко Р. М. Социальная психиатрия с основами медико-социальной экспертизы и реабилитации : руководство для врачей и психологов.- СПб., 2002. 256 с.
4. Драгунская Л. С. Медицинская психология, аксиология и проблемы психодиагностики. *Психологический журнал*. 1989. № 3. т. 10. С. 115-121.
5. Китаев-Смык Л. А. Проблемы интеграции психологии и медицины. *Психологический журнал*. 1988. № 5. т. 9. С.85 -96.
6. Лакосина Н. Л., Ушаков Г. К. Медицинская психология. Москва, 1984. 272 с.
7. Лурия А. Р., Зейгарник Б. В., Поляков Ю. Ф. Психология и её роль в медицине. *Вопросы психологии*. 1978. № 1. С. 28-36.
8. Матвеев В. Ф. Основы медицинской психологии, этики, деонтологии : учеб. пособ. Изд. 2-е. Москва, 1989. 174 с.
9. Меграбян А. А. Личность и сознание : в норме и патологии. Москва : Медицина, 1978. 176 с.
10. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология : практическое руководство. Москва, 1999. 522с.
11. Мягков И. Ф., Боков С. Н., Чаева С. И. Медицинская психология : пропедевтический курс : учебник для вузов. Изд. 2-е, перераб. и дополн. Москва : Логос, 2002. 320 с.
12. Оверчук В. А. Реабілітаційна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Вінниця : Міленіум, 2007. 295 с

13. Пикалова Л. П. Психологические условия и характеристики заболевания. *Мир психологии*. 2000. № 2. С. 241-247.
14. Поляков Ю.Ф. Клиническая психология : состояние и проблемы. *Вестник Московского Университета. Сер.14. Психология*. 1996. № 2. С. 3-17.
15. Розин В. М. Здоровье как философская и социально–психологическая проблема. *Мир психологии*. 2000. № 1. С. 12-31.
16. Рубинштейн С. Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт их применения в клинике. Москва : Медицина, 1970. 216 с.
17. Саймон К., Саймон С. Возвращение к здоровью. СПб., 1995. 176 с.
18. Самыгин С. И., Столяренко Л. Д. Психология управления. Ростов-на-Дону, 1997. 512 с.
19. Сидоров П. И, Парников А. В. Введение в клиническую психологию. Москва, 2000. 381 с.
20. Тихоненко В. А.. Этика практической психиатрии. Москва, 1996, 244 с.
21. Тохтамиш О. М. Реабілітаційна психологія : навч.-метод. посіб. Вінниця : Віндрук, 2014. 100 с.
22. Цветкова Л. С. Введение в нейропсихологию и восстановительное обучение : уч. пособ. Москва : Московский психолого-социальный институт, 2000. 148 с.

Допоміжна

1. Александровский Ю. А. Пограничные психические расстройства : руководство для врачей. Москва : Медицина, 1993. 400 с.
2. Кабанов М. М., Личко А. Е., Смирнов В. М. Методы психологической диагностики и коррекции в клинике. Ленинград, 1983. С. 38-62, С. 102-116.
3. Клиническая психология : учебник / под ред. Б. Д. Карварского. СПб., 2002. С. 722-777, 872-893, 902-904.
4. Лакосина Н. Д., Ушаков К. Г. Медицинская психология. Москва, 1984. 272с.
5. Личко А. Е., Иванов Н. Я. Медико-психологическое обследование соматических больных. *Невропатология и психиатрия*. 1980. Вып. 8. С. 1195-1198.
6. Лурия А.Р. Высшие корковые функции человека и их нарушения при локальных поражениях мозга. Изд. 3-е. Москва, 2000. 512 с.
7. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология. Москва, 1999. С. 221-238, 323-324.
8. Пикалова Л. П. Психологические условия и характеристики заболевания. *Мир психологии*. 2000. № 2. С. 241-247.
9. Репина Н. В., Воронцов Д. В., Юматова И. И. Основы клинической психологии. Ростов на Дону, 2003. С. 37-59, 203-224.
10. Тополянский В. Д., Струповская М. В. Психосоматические расстройства. Москва, 1986. 384 с.
11. Ушаков Г. К. Пограничные нервно-психические расстройства. Изд. 2-е, перераб. и дополн. Москва, 1987. 304 с.

12. Хаустова О. Психосоматичний підхід до проблеми адаптації. *Соціальна психологія*. 2003. № 2. С. 53-61.

Інформаційні ресурси

1. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология : учебное пособие. 237 с. URL: <http://www.booksmed.com/psixiatriya-psixologiya/2001-klinicheskaya-i-medicinskaya-psixologiya-mendelevich-uchebnoe-posobie.html> (дата звернення: 01.11.2018).
2. Калюжнова И. Реабилитация после психологической травмы. 237 с. URL: <https://books.google.com.ua/books?isbn=5457568156> (дата звернення: 01.11.2018).
3. Карвасарский Б. Д. Клиническая психология. URL: <http://bookap.info/genpsy/clinpsy/> (дата звернення: 09.10.2018).
4. Бауманн У. Перре М. Клиническая психология. URL: http://kingmed.info/knigi/Psihologiya/book_191/Klinicheskaya_psihologiya-

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

№ теми	Завдання	Форма фіксації результатів СР
Змістовий модуль 1.		
Значення та місце реабілітаційної допомоги у діяльності практичного психолога		
Тема 1	1. 2. Розробка анкети для визначення типу ставлення до кризової життєвої ситуації.	Апробація в групах
	1. 2. Моделювання схеми виникнення і розвитку деструктивної життєвої організації.	Презентація схеми
Тема 2	2.1. Створення моделі власного «Родового дерева».	Презентація моделі
	2.2. Розробка та опис основних етапів для реабілітації жінки (чоловіка, дітей) після розлучення.	План та тези лекції
Змістовий модуль 2.		
Принципи організації та прийоми психологічної реабілітації кризових станів		
Тема 1	1.1. Психологічна реабілітація тимчасово переміщених осіб	Тези виступу на семінарі
	1.2. Психологічна реабілітація соціально неблагополучних сімей	Тези виступу на семінарі
Тема 2	2.1. Психологічна реабілітація членів антигромадських організацій та сект	Тези виступу на семінарі

	2.2. Профілактика та психологічна реабілітація осіб схильних до суїциду.	План та тези лекції
Тема 3	3.1. Психологічна реабілітація дітей інвалідів	Тези виступу на семінарі
	3.2. Психологічна реабілітація малолітніх правопорушників.	План та тези лекції

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Психологічна реабілітація учасників бойових дій.
2. Психологічна реабілітація біженців з інших країн.
3. Психологічна реабілітація дітей з девіантною поведінкою.
4. Психологічна реабілітація дітей з вадами розвитку.
5. Психологічна реабілітація
6. Природа ревнощів та їх вплив на виникнення насильства.
7. Можливості арт-терапії у роботі з дітьми, які постраждали від насильства.
8. Можливості ігрової терапії у роботі з дітьми, які постраждали від насильства.
9. Можливості пісочної терапії у роботі з дітьми, які постраждали від насильства.
10. Можливості казкотерапії у роботі з дітьми, які постраждали від насильства.
11. Можливості тілесної терапії у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
12. Можливості танцювально-рухової терапії у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
13. Можливості емотивно-образної терапії у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
14. Можливості когнітивно-поведінкової терапії у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
15. Можливості гештальт-терапії у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
16. Можливості символдрами у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
17. Можливості позитивної психотерапії у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
18. Можливості системної сімейної терапії у роботі з людьми, які постраждали від насильства.
19. Психологічні чинники виникнення онкозахворювань.
20. Проблема СНІДУ в Україні: реалії та перспективи.
21. Можливості різних технік психотерапії у роботі з дітьми, які знаходяться у стані гострого горя.
22. Залежність від перегляду телепередач: причини виникнення, наслідки та прийоми реабілітації.

23. Залежність від комп'ютера та мережі Інтернет: причини виникнення, наслідки та прийоми реабілітації.
24. Залежність від кофеїну: причини виникнення, наслідки та прийоми реабілітації.
25. Трудоголізм: причини виникнення, наслідки та прийоми реабілітації.
26. Патологічна схильність до азартних ігор: причини виникнення, наслідки та прийоми реабілітації.
27. Еротоманія: причини виникнення, наслідки та прийоми реабілітації.
28. Залежність від шопінгу: причини виникнення, наслідки та прийоми реабілітації.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Вимоги до особистості психолога у розрізі здійснення ним психологічної реабілітації.
2. Афективно-шокова реакція як предмет термінової психологічної допомоги (ППД).
3. Посттравматичний стресопохідний синдром як предмет психологічної реабілітації.
4. Фанатизм як предмет психологічної реабілітації.
5. Філософська інтоксикація як предмет психологічної реабілітації.
6. Психологічна дистанція в сім'ї.
7. Типові сценарії переживання розлучення.
8. Кримінальна відповідальність за різні види насильства.
9. Групи анонімних алкоголіків – досвід в Україні.
10. Кримінальна відповідальність за вживання тютюну, алкоголю, наркотиків.
11. Реклама психоактивних речовин – реалії та перспективи.
12. Професійна етика у спеціалістів у сфері психологічної реабілітації залежностей.
13. Реабілітаційна допомога очевидцям стихійного лиха.
14. Реабілітаційна допомога учасникам масових заворушень.
15. Реабілітаційна допомога мирному населенню під час військових дій.
16. Психологічний тренінг для учителів, як метод попередження шкільного стресу.
17. Вплив акцентуації характеру та типу нервової системи на виникнення шкільного стресу.
18. Анатомо-фізіологічні особливості організму підлітка. Формування сексуальності.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

1. Розробити програму для профілактики випадків насилля над дітьми.
2. Розробити програму для профілактики випадків насилля над дорослими.
3. Розробити інформаційну пам'ятку, що спрямована на профілактику деструктивного емоційного від реагування дійсності.
4. Розробити анкету, спрямовану на обізнаність підлітків про проблеми

ВІЧ та СНІД.

5. Розробити тренінгове заняття, спрямоване на профілактику інфікування ВІЧ.
6. Розробка анкет, спрямованих на визначення різних видів залежностей.
7. Розробити тренінгові заняття, спрямоване на попередження залежностей.
8. Розробка пам'яток для батьків та вчителів, спрямованих на попередження шкільного стресу у дітей.
9. Розробка інформаційних пам'яток для підлітків з метою їх статевого просвітництва.
10. Розробити тренінгові заняття, спрямовані на профілактику негативних наслідків ранніх статевих стосунків.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Модульна контрольна робота до 1-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
Дайте розширену відповідь на питання	
1. Реабілітація - це	1. Психологічна реабілітація - це
2. Етапи реабілітації	2. Види реабілітації
3. Фази реабілітаційного процесу	3. Принципи виконання програми реабілітації
4. Прийоми самореабілітації.	4. Прийоми самореабілітації.

Модульна контрольна робота до 2-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
Дайте розширену відповідь на питання	
1. Компоненти реабілітаційної програми.	1. Реабілітаційні періоди.
2. Загальні показання до призначення реабілітаційної програми.	2. Протипоказання до призначення реабілітаційної програми.
3. Реабілітаційний потенціал.	3. Реабілітаційний прогноз.
4. Реабілітаційно-експертна діагностика.	4. Експертно-реабілітаційний висновок.
Назвати основні ознаки та напрямки психологічної реабілітації осіб, які переживають	
1. Розлучення.	1. Насильство.
2. Стан гострого горя.	2. Адикції.
3. Співзалежнення.	3. Булінг.
4. ПТСР.	4. Соматичну хворобу.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Історія розвитку і становлення психології реабілітації.
2. Предмет, цілі і завдання психології реабілітації.
3. Цілі і завдання психолога-практика в галузі психології реабілітації.
4. Концепція реабілітації особистості.

5. Психологічний аспект реабілітації в концепції реабілітації особистості.
6. Психогігієна, психопрофілактика, психологічна реабілітація: міжпредметні зв'язки.
7. Поняття «компенсація», «корекція», «реабілітація», «абілітація» в процесі соціальної інтеграції інвалідів.
8. Загальні принципи реабілітації.
9. Етапи реабілітаційного процесу.
10. Реабілітаційний потенціал особистості.
11. Реабілітаційний та психологічний діагноз.
12. Методи психологічної реабілітації.
13. Психотерапія, психологічна корекція – основні методи психологічної реабілітації.
14. Методи і техніки практичної психокорекції.
15. Основні принципи розробки психокорекційних програм.
16. Види психокорекційних програм.
17. Етичні та правові засади психологічної реабілітації.
18. Основні компоненти професійної готовності до корекційного впливу.
19. Нейропсихологічна реабілітація.
20. Психологічна реабілітація хворого з локальним ураженням головного мозку
21. Психологічна реабілітація дітей з ураженнями ЦНС.
22. Психологічна реабілітація хворих в клініці психосоматичних розладів.
23. Історія вивчення проблем психосоматичних взаємозв'язків.
24. Визначення і класифікації психосоматичних розладів
25. Психологічний аспект діагностики і терапії психосоматичних розладів.
26. Психологічна реабілітація хворих в клініці соматичних хвороб
27. Психологічні особливості хворих із різними соматичними захворюваннями (терапевтична патологія).
28. Психологічні особливості хворих із різними соматичними захворюваннями (онкологічна патологія).
29. Психологічні особливості хворих із різними соматичними захворюваннями (акушерська та гінекологічна патологія)
30. Психологічні особливості хворих із різними соматичними захворюваннями (хірургічна патологія).
31. Психологічні особливості хворих із різними соматичними захворюваннями (дефекти тіла та органів чуття).
32. Патопсихологічна реабілітація.
33. Психологічна реабілітація психічно хворих осіб.
34. Психологічна реабілітація при ПТСР.
35. Психологічна реабілітація осіб, які перенесли гострий емоційний стрес.
36. Поняття «кризова життєва ситуація», «кризовий період», «кризовий стан».
37. Чинники виникнення, типи ставлення та наслідки кризової ситуації.
38. Особливості психологічної реабілітації негативних наслідків розлучення.

39. Напрямки психологічної реабілітаційної допомоги потерпілим від насилля.
40. Особливості реабілітаційної допомоги клієнту у стані гострого горя.
41. Поняття «деструктивна життєва організація».
42. Чинники виникнення деструктивної життєвої організації.
43. Рівні деструктивної організації та її наслідки.
44. Профілактика та особливості психологічної реабілітації адиктивної поведінки.
45. Поняття «співузалежнення».
46. Тютюнопаління. Алкоголізм. Наркоманія.
47. Профілактика та особливості психологічної реабілітації наслідків шкільного стресу.
48. Профілактика та особливості психологічної реабілітації ранніх статевих стосунків.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ОСНОВИ ПСИХОСОМАТИКИ»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;
загальна кількість годин – 90;
кількість годин самостійної роботи - 60 (д/в).

Форма підсумкового контролю: залік.

 Основи психосоматики – полягає у засвоєнні знань і уявлень студентів щодо розуміння цілісного підходу до питання здоров'я і хвороб людини.

Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «**Основи психосоматики**» є ознайомлення студентів з базовими принципами теоріями, поняттями психосоматики; розкриття змісту, причин, механізмів, проявів та наслідків психосоматичних захворювань формувати у майбутніх психологів навичок діагностичної, профілактичної та психологічної допомоги психосоматичним хворим.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Основи психосоматики» є:

- розкрити зміст базових теоретичних засад психосоматики;
- ознайомити студентів з аспектами прояву різних психосоматичних

захворювань, чинниками та механізмами їх виникнення;

- ознайомити з психологічними методами діагностики та психотерапії психосоматичних хворих.

Перелік компетенцій

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен засвоїти наступні **компетенції**:

- основні поняття психосоматики;
- концептуальні засади психосоматики;
- чинники психосоматичних захворювань;
- загальні характеристики прояву та динаміки різних психосоматичних захворювань;
- основи діагностики, профілактики та психологічної допомоги психосоматичним хворим.
- виявляти психосоматичні захворювання та їх чинники;
- диференціювати психосоматичні хвороби;
- психодіагностувати психосоматичних хворих;
- надавати психологічну допомогу психосоматичним хворим.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1. Базові засади психосоматики.

Тема 1. Загальна характеристика психосоматики. Психосоматика та її сутність. Джерела емоційно обумовлених (психосоматичних) захворювань. Внутрішня картина хвороби. Типи емоційного відношення до своїх хвороб. Особистість хворого. Патогенез.

Тема 2.-3. Моделі виникнення психосоматичних розладів. Історія виникнення. Психосоматичні теорії і моделі. Сучасні уявлення про психосоматичні захворювання. Конверсійна теорія З.Фрейда. Модель вегетативних неврозів Александера. Модель захисту Мітчерлиха. Психосоматика як результат: порушення об'єктних стосунків, втрати об'єкта, алекситимії, дисфункція сімейних систем. Его-психологія Кохута. Концепція десоматизації Шура. Теорія Морено. Концепція Амона. Когнітивні теорії. Концепція ворожості.

Змістовий модуль 2. Сутність психосоматичних порушень.

Тема 1. Психосоматичні порушення харчової поведінки та захворювання шлунково-кишкового тракту.

Нервова анорексія і булімія, ожиріння. Психосоматичні особливості. Виразка шлунку і дванадцятипалої кишки, закріпи та емоційні діарея, «синдром подразненої кишки», виразковий коліт і хвороба Крона, порушення ковтання. Особливості особистості з захворюваннями шлунково-кишкового

тракту.

Тема 2. Психосоматика органів дихання, серцево-судинної та опорно-рухової системи.

Бронхіальна астма. Синдром гіпервентиляції. Картина особистості.

Есенціальна гіпертонія, ішемічна хвороба серця, кардіофобічний невроз і порушення серцевого ритму. Картина особистості при захворюваннях серцево-судинної системи. Ревматичні порушення м'яких тканин, остеохондроз і ревматоїдний артрит. Картина особистості при захворюваннях опорно-рухової системи.

Тема 3. Психосоматика ендокринної системи, захворювань шкіри та онкології.

Хвороби ендокринної системі їх характеристики, прояви, чинники та механізми: гіпотиреоз, гіпертиреоз, цукровий діабет. Картина особистості. Психосоматичні аспекти захворювань шкіри та особливості особистості хворого. Особливості психосоматичних порушень при онкологічних захворюваннях.

Тема 4. Психосоматика гінекологічних захворюваннях та функціональних сексуальних порушень.

Порушення менструального циклу, безпліддя та психосоматичні аспекти гетерологічного і екстракорпорального запліднення. Предменструальний синдром. Психосоматичні захворювання, пов'язані з репродуктивною функцією жінки. Онкологія молочної залози та матки. Картина особистості при психосоматичних гінекологічних порушеннях. Картина особистості при функціональних сексуальних порушеннях.

Тема 5. Психовегетативний синдром, психосоматичні аспекти депресії, інфекційних захворювань та головного болю.

Картина особистості при психовегетативних синдромах. Психосоматичні аспекти депресивних розладів та особливості особистості хворого. Психосоматичні аспекти інфекційних захворювань: простуда, простий герпес, ангіна, туберкульоз. Головний біль напруги та мігрень. Особливості особистості при головному болі.

Змістовий модуль 3. Психологічний супровід психосоматичних хворих.

Тема 1. Діагностика психосоматичних захворювань.

Основні підходи та принципи психологічної діагностики психосоматичних хворих. Методи діагностики: структуроване інтерв'ю (бесіда), психологічне тестування (опитувальники). Анамнез в психосоматиці. Психодіагностичні методики: Торонтська алекситимічна шкала; Опитувальник Бека; САН; Спілберга-Ханіна; Опитувальник Сердюка для вивчення самооцінки соціальної значимості хвороби; Методика незакінчених речень Сакса - Сіднея, модифікована для психосоматичних хворих та інші.

Тема 2. Психотерапія психосоматичних хворих.

Особливості психотерапії при певних психосоматичних захворюваннях.

Сугестивна психотерапія. Методи і техніка гіпнотизування. Самонавіювання. Психосинтез. Терапія, сфокусована на вирішенні. Позитивна психотерапія. Гештальт-терапія. Когнітивно-поведінкова психотерапія. Символдрама (метод кататимного переживання образів). Транзактний аналізкі. Арт-терапія. Тонатотерапія. Креативна візуалізація. Психодрама. Танцювальна-рухова терапія. Тілесно-орієнтована психотерапія. Сімейна психотерапія. НЛП. Специфіка психотерапії дітей з психосоматичними захворюваннями.

Рекомендована література

Основна:

1. Александер Ф. Психосоматическая медицина : принципы и практическое применение. Москва, 2002. 320 с.
2. Волков В. Т. Личность пациента и болезнь. – Томск, 1995. 328 с.
3. Исаев Д. Н. Психосоматическая медицина детского возраста. СПб., 1996. 454 с.
4. Исаев Д. Н. Психосоматические расстройства у детей. – СПб., 2000. 512 с.
5. Любан-Плоцца Б., Пельдингер В., Крегер Ф. Психосоматический больной на приеме у врача / пер. с нем. СПб., 1996. 256 с.
6. Малкина-Пых И. Г. Психосоматика : справочник практического психолога. Москва, 2005. 992 с.
7. Менделевич В. Д., Соловьева С. Л. Неврология и психосоматическая медицина. Москва, 2002. 608 с.

Додаткова:

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування. Київ, 1998. 342 с.
2. Алекситимия и методы ее определения при пограничных психосоматических расстройствах : метод. пособие / Д. Б. Ерьсько, Г. С. Исурин, Е. В. Койдановская и др. СПб., 1994. 40 с.
3. Карвасарский Б. Д. Психотерапевтическая энциклопедия. СПб., 1999. 752 с.
4. Березин Ф. Б., Куликова Е. М., Шаталов Н. Н., Чарова Н. А. Психосоматические соотношения при бронхиальной астме. *Журн. невропатол. и психиатр.* 1997. № 4. С. 35-38.
8. Дзеружинская Н. А. Коморбидные психические расстройства у пожилых пациентов кардиологической практики : дисс. ... д-ра. мед. наук : 14.01.16 / Украинский НИИ социальной и судебной психиатрии и наркологии. Киев, 2003. 308 с.
9. Захаров А. И. Неврозы у детей и подростков : анамнез, этиология и патогенез. Ленинград : Медицина, 1988. 244 с.
10. Лурия Р.А. Внутренняя картина болезни и иатрогенные заболевания. Москва : Медицина, 1977. 111 с.
11. Методы современной психотерапии : уч. пособ. / сост. Л. М. Кроль, Е. А. Пуртова Е. А. Москва, 2001. 480 с.

12. Соколова Е. Т., Николаева В. Н. Особенности личности при пограничных расстройствах и соматических заболеваниях. Москва, 1995. 352 с.
13. Семенова Н. Д. Телесно-ориентированные методы в психотерапии больных бронхиальной астмой. *Социальная и клиническая психиатрия*. 1995. № 2. С. 85-89.
14. Смулевич А. Б. Психическая патология и ишемическая болезнь сердца (к проблеме нозогений). Психические расстройства и сердечно-сосудистая патология / под ред. А. Б.Смулевича, А. Л. Сыркина. Москва, 1994. С. 2-19.

Інформаційні ресурси

1. Особистість і хвороба. Внутрішня картина хвороби. URL: <http://uchni.com.ua/pshologiya/864/index.html> (дата звернення: 12.10.2018).
2. Механізми психосоматичних взаємовпливів. Психосоматичні реакції та психосоматичні захворювання URL: <http://uchni.com.ua/pshologiya/4175/index.html>
3. Дідковська Л. І. Психосоматика: основи психодіагностики та психотерапії: навчальний посібник. Львів, 2010. 264 с. URL: <http://booklist.com.ua/navchalniposibniki/psihosomatika> (дата звернення: 22.10.2018).

Інструкція до виконання самостійної роботи

У процесі завсоєння курсу «Основи психосоматики» використовуються такі **види** самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- кодування інформації (складання схем, таблиць);
- практичні завдання;
- конспектування першоджерел;
- підготовка виступів до семінарських занять;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація.

Зверніть увагу!

1. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання : виконання індивідуально-дослідницького завдання. **Обов'язкове завдання.**

2. Реферативна робота. Упродовж семестру студент має підготувати одне есе, реферат, самостійно обравши одну із запропонованих тем.

Результати роботи оформляються у вигляді реферату, вимоги до його написання подано у Додатку Б. **Обов'язкове завдання.**

3. Виконання **індивідуальних творчих завдань** сприяє розвитку у студентів фахових компетентностей та дає можливість збільшити кількість балів. Студент має право самостійно обрати кількість завдань. **Виконується за бажанням.**

4. До заліку необхідно подати **конспект лекцій.** **Обов'язкове завдання.**

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

№ теми	Завдання	Форма фіксації результатів СР
Змістовий модуль 1. Основи психосоматики.		
Тема 1	1.1. Предмет та завдання психосоматики; розгляд найвідоміших теорій психосоматики; психосоматика як наука;	Тези виступу на семінарі
	1.2. Практичне застосування психосоматики; види психосоматики;	План групової дискусії
Тема 2	2.1. Первинна діагностика; психосоматичний комплекс; емоції та їх відображення в органах та системах;	План та тези лекції
	2.2. Види корекції соматичних захворювань засобами арт-терапії; зцілення настоєм.	Порівняльна таблиця

Тема 3	3. дитяча психосоматика; психосоматичні розлади у дитячому віці; психосоматичні розлади в юнацькому віці; психосоматичне мислення та лікувальні дії; робота з метафорою.	Порівняльна таблиця
Тема 4	4. Психосоматичний хворий другої половини життя. Короткій зміст теми: Кризова ситуація середини життя; психосоматичні розлади, які характерні для цього вікового періоду; лікування	План групової дискусії
Змістовий модуль 2. Сутність психосоматичних порушень.		
Тема 1	1.1. Симптоматика психосоматичних порушень.	Конспект статті
	1.2. Нозологічна приналежність; нозоцентричний підхід; симптомоцентричний підхід; тілесні прояви стресу.	Схема впливу (за одним із науковців)
Тема 2	2.1. Прояви з боку серцево-судинної системи; прояви з боку шлунково-кишкового тракту.	Таблиця
	2.2. Прояви з боку дихальної системи; прояви з боку інших органів та систем.	Конспект лекції
Змістовий модуль 3.		
Тема 1	1.1. Психосоматична гінекологія та акушерство.	
Тема 2	2.1. Психовегетативний синдром.	План групової дискусії

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена проектна робота – аналіз потенційного психосоматичного захворювання. Робота може бути виконана у вільному форматі, із дотриманням усіх етичних норм роботи психолога та етапів, які наведені нижче.

Самостійна робота обов'язково повинна містити логічно викладену аутентичну інформацію.

1. Опишіть випадок захворювання, на формування якого здійснили суттєвий вплив психічні фактори. а) Надайте основні відомості про пацієнта (вік, стать, соціальний статус, професія). б) Представте основні відомості, які

вам вдалося встановити на підставі проведення клінічної бесіди із пацієнтом. в) Наведіть основні дані психологічної діагностики пацієнта. Зазначте, які саме тестові методики ви використовували та чому, які результати ви отримали.

2. За допомогою яких концепцій формування психосоматичних захворювань ви могли би пояснити причини появи даного захворювання та особливості його перебігу. Зверніть увагу на: – Конверсійна теорія З. Фрейда. – Модель вегетативних неврозів та векторна теорія Ф. Александера. – Психосоматична медицина А. Данбар. – Модель захисту Мітчерлиха. – Егопсихологія Х. Кохута. – Концепція десоматизації М. Шура. – Аналітична психологія К. Юнга. – Тілесно-орієнтована психологія В. Райха. – Психофізіологічні концепції: ідеї І.М. Сеченова, Г. Сельє. – Психосоматичні захворювання в межах гуманістичних концепцій: К. Роджерс, А. Маслоу. – Транзактний аналіз Е. Берна. – Біхевіористичний підхід. – Когнітивістський підхід. – Концепція алекситимії П. Сіфеноса. – Теорія Я. Морено. – Концепція Г. Аммона.

3. Які мішені психотерапевтичної роботи можуть бути визначені в роботі із даним пацієнтом. Робота повинна бути за обсягом не менше 15 сторінок. На кафедрі викладачеві вона має бути поданою не пізніше 10 днів до дати заліку.

ТЕМИ ЕССЕ

1. Арт-терапевтичні техніки у роботі з психосоматичними порушеннями.
2. Інструменти арт-терапевта в роботі з соматичними порушеннями.
3. Тілесна психологія: механізми формування психологічних проблем і психосоматичних порушень.
4. Механізми формування психосоматичних порушень.
5. Симптоматика психосоматичних порушень.
6. Психосоматична гінекологія та акушерство.
7. Психовегетативний синдром.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Визначити поняття психосоматики.
2. Історія виникнення психосоматичних теорій і моделей. Поняття алекситимії.
3. Розповісти про стратегії поведінки при стресі.
4. Визначити типи і стратегії копінг-поведінки та стилів поведінки.
5. Алгоритм проведення діагностичної бесіди.
6. Психологічні тести в психосоматичній практиці.
7. Тести для виявлення різних форм психічних розладів (тривожних, депресивних та інші).
8. Джерела емоційно обумовлених (психосоматичних) захворювань.

9. Внутрішня картина хвороби. Типи емоційного відношення хворих до своєї хвороби.
10. Визначити поняття нозогенії при психосоматичних захворюваннях.
11. Класифікації та клінічна картина різних варіантів нозогеній.
12. Особливості психосоматичних розладів і методів психотерапії у дитячому віці.
13. Картина особистості при психосоматичних порушеннях органів дихання.
14. Методи психотерапії, що застосовуються при лікуванні психосоматичних захворювань органів дихання.
15. Психосоматичні захворювання серцево-судинної системи (есенціальна гіпертонія, ішемічна хвороба серця, кардіофобічний невроз і порушення серцевого ритму). Картина особистості.
16. Особливості психотерапії при захворюваннях серцево-судинної системи.
17. Особливості особистості при психосоматичних захворюваннях шлунковокишкового тракту (виразка шлунку і дванадцятипалої кишки, закріплення та емоційні діарея, „синдром дратівливої кишки”, виразковий коліт і хвороба Крона, порушення ковтання).
18. Психотерапії при психосоматичних захворюваннях шлунково-кишкового тракту.
19. Нервова анорексія і булімія. Психосоматичні особливості. Методи психотерапевтичної роботи.
20. Психосоматичний аспект ожиріння. Особливості психотерапевтичної роботи з такими клієнтами.
21. Психосоматичні аспекти хвороб щитовидної залози (гіпотиреоз, гіпертиреоз). Картина особистості. Види і методики психотерапії, що використовуються в роботі з цими пацієнтами.
22. Цукровий діабет. Картина особистості і види психотерапії.
23. Картина особистості при психосоматичних захворюваннях шкіри.
24. Психотерапія психосоматичних захворювань шкіри.
25. Психосоматичні захворювання, пов'язані з репродуктивною функцією жінки (порушення менструального циклу, безпліддя та штучне запліднення). Умови виникнення і методи психотерапевтичної допомоги.
26. Предменструальний синдром. Картина особистості і методики психотерапії.
27. Онкологія молочної залози та матки. Види психотерапії, що використовуються при роботі з жінками з цією патологією.
28. Картина особистості при психосоматичних гінекологічних порушеннях.
29. Картина особистості при функціональних сексуальних порушеннях, особливості психотерапії.
30. Психосоматичні захворювання опорно-рухової системи (ревматичні порушення м'яких тканин, остеохондроз і ревматоїдний артрит). Картина особистості.
31. Психотерапія при захворюваннях опорно-рухової системи.
32. Види головного болю (головний біль напруги, мігрень). Особливості особистості та механізм формування больових відчуттів.
33. Методи психотерапії, що застосовуються при функціональних головних

болях.

34. Картина особистості і клінічна картина психовегетативних розладів.
35. Психотерапевтичні методи корекції психовегетативних порушень.
36. Психосоматичні аспекти депресивних розладів.
37. Картина особистості та особливості психотерапевтичної роботи з різними формами депресивних розладів.
38. Психосоматичні аспекти інфекційних захворювань (простуда, простий герпес, ангіна, туберкульоз). Виникнення і перебіг цих розладів.
39. Психотерапевтичні методи роботи при інфекційній патології.
40. Особливості психосоматичних порушень при онкологічних захворюваннях.
41. Тактика психотерапії та методи при роботі з цими пацієнтами.
42. Діагностика в психосоматиці.
43. Психологічні тести в психосоматичній практиці.
44. Внутрішня картина хвороби при психосоматичних захворюваннях.
45. Нозогенії (психогенні реакції) при психосоматичних захворюваннях.
46. Сугестивна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
47. Психосинтез при психосоматичних захворюваннях.
48. Позитивна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
49. Гештальт-терапія при психосоматичних захворюваннях.
50. Когнітивно-біхевіоральна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
51. Символдрама при психосоматичних захворюваннях.
52. Транзактний аналіз при психосоматичних захворюваннях.
53. Арт-терапія при психосоматичних захворюваннях.
54. Креативна візуалізація при психосоматичних захворюваннях.
55. Психодрама при психосоматичних захворюваннях.
56. Танцювально-рухова терапія при психосоматичних захворюваннях.
57. Тілесно-орієнтована психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
58. Сімейна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
59. Нейролінгвістичне програмування при психосоматичних захворюваннях.
60. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях органів дихання.
61. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях серцевосудинної системи.
62. Картина особистості і методи психотерапії при порушеннях харчової поведінки.
63. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях шлунковокишкового тракту.
64. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях ендокринної системи.
65. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях шкіри.
66. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях опорнорухової системи.
67. Картина особистості і методи психотерапії при гінекологічних захворюваннях.

68. Картина особистості і методи психотерапії при психовегетативних синдромах.
69. Картина особистості і методи психотерапії при функціональних сексуальних розладах.
70. Картина особистості і методи психотерапії при онкологічних захворюваннях.
71. Картина особистості і методи психотерапії при інфекційних захворюваннях.
72. Картина особистості і методи психотерапії при депресивних розладах.
73. Картина особистості і методи психотерапії при хронічних болях.
74. Сучасна психотерапія і лікування залежностей.
75. Психосоматика дитячого віку: картина хвороби і методи психотерапії.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧОГО ВІКУ»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;
загальна кількість годин – 90;
кількість годин самостійної роботи - 60.

Форма підсумкового контролю: іспит.

 Нейропсихологія дитячого віку – галузь психології, що займається дослідженням і аналізом взаємозв'язку формування психічних функцій, когнітивної сфери дитини і дозрівання нервової системи, а також вивченням специфіки розладів психічних функцій при органічних ушкодженнях та інших порушеннях роботи мозку в дитячому віці.

Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Нейропсихологія дитячого віку» являється професійна теоретична і практична підготовка майбутніх психологів до проведення нейропсихологічної діагностики і корекційно-розвиваючої роботи по подоланню або профілактиці труднощів навчання дітей з парціальними відхиленнями в розвитку ВПФ.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Нейропсихологія дитячого віку» являються:

- розкрити сучасні уявлення про локалізацію та функціональну організацію вищих психічних функцій;
- сформулювати знання про специфічний внесок різних відділів мозку в реалізацію психічної діяльності;
- сприяти засвоєнню знань про методологію та методики нейропсихологічного синдромного підходу і методики нейропсихологічного дослідження;
- сформулювати навички діагностичної роботи з дітьми з парціальними порушеннями ВПФ;
- оволодіння теоретичними основами дитячої нейропсихології і нейропсихологічного підходу до корекційно-розвиваючого навчання;
- оволодіння методами нейропсихологічного обстеження дітей 5-10 років з метою виявлення сильних і слабких сторін розвитку ВПФ дитини;
- ознайомлення з основними методами нейропсихологічної корекційно-розвиваючої роботи по подоланню або профілактиці відставання в розвитку ВПФ.

Перелік знань і умінь

У результаті вивчення курсу студент має:

знати:

- теоретичні основи дитячої нейропсихології;
- сучасний стан нейропсихологічної служби;
- основні принципи будови мозку;
- порушення ВПФ, рухів, мови, читання та письма, пам'яті та уваги, порушення емоційної сфери при локальних ураженнях головного мозку;
- методи дослідження уваги, емоційних реакцій, оптико-просторового, слухового та сомато-сенсорного гнозису, рухів та дій, мовлення, читання, пам'яті та інтелектуальних процесів у нейропсихологічному дослідженні;
- нейропсихологічні закономірності та механізми порушень психічних процесів;
- нейропсихологічні синдроми порушення головного мозку;

- сучасні методи психологічного корекції та психологічної реабілітації.

уміти:

- застосовувати отримані знання з нейропсихології на практиці;
- провести нейропсихологічну діагностику станів вищих психічних функцій в нормі та патології;
- виявити провідні нейропсихологічні синдроми;
- застосовувати певні методики нейропсихологічної корекції відхилень у розвитку в контексті цілісного розвитку особи з порушеннями психофізичного розвитку;
- розробити програму нейропсихологічного дослідження;
- зробити висновок про локалізацію патологічного процесу
- проводити нейропсихологічну діагностику;
- аналізувати і робити висновки по результатам нейропсихологічного дослідження;
- розробляти корекційні програми.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи нейропсихології дитячого віку.

Тема 1. Формування структурно-функціональної організації мозку як бази розвитку ВПФ. Теоретичні основи і практичне значення нейропсихології дитячого віку. Основні напрямки нейропсихології. Предмет, завдання та методи дитячої нейропсихології. Теорія системної динамічної локалізації ВПФ.

Тема 2. Теорія системної динамічної організації головного мозку О.Р. Лурія. Основні наукові категорії системи нейропсихологічного знання. Основні принципи організації мозкових процесів. Структурно-функціональна організація кори головного мозку.

Тема 3. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку в дитячому віці. Міжпівкульна асиметрія мозку і міжпівкульна взаємодія. Схема розвитку головного мозку. Методи визначення латеральної переваги.

Змістовий модуль 2. Клінічна нейропсихологія дитячого віку.

Порушення ВПФ в дитячому віці в результаті органічних пошкоджень мозку.

Тема 1. Нейропсихологічні синдроми при локальних пошкодженнях мозку в дитячому віці. Синдром дифіцитарності підкіркових утворень. Синдром дифіцитарності стовбурових утворень. Синдром функціональної несформованості правої півкулі. Синдром функціональної несформованості міжпівкульної взаємодії. Синдром функціональної несформованості лівої скроневої області. Синдром функціональної несформованості лобних відділів мозку.

Тема 2. Порушення мовних функцій при органічному пошкодженні мозку. Загальні уявлення про порушення мови у дітей. Алалія. Дислалія. Дислексія. Дисграфія. Затримка психічного і мовного розвитку, загальний недорозвиток мови.

Тема 3. СДУГ. Поняття гіперактивного розладу з дефіцитом уваги. Ознаки СДУГ, форми прояву. Портрет дитини з синдромом СДУГ. Вікові аспекти прояву. Психолого-педагогічна допомога з СДУГ.

Змістовий модуль 3. Нейропсихологічна діагностика та корекція в дитячому віці

Тема 1. Нейропсихологічна діагностика в дитячому віці. Нейропсихологічна діагностика в дитячому віці (дослідження рухів і дій); дослідження гнозису (зоровий гнозис, зорово-просторовий гнозис, проби на акустичний гнозис і слухо-моторну координацію) дослідження мови, дослідження пам'яті, дослідження інтелекту.

Тема 2. Нейропсихологічна корекція в дитячому віці. Корекційна робота з І-м функціональним блоком мозку. Стабілізація і активація енергетичного потенціалу організму (дихальні вправи; очно-рухові вправи; масаж, самомасаж; оптимізація і стабілізація загального тону тіла, розтяжки, релаксація).

Тема 3. Нейропсихологічна корекція в дитячому віці. Корекційна робота з ІІ-м функціональним блоком мозку. Формування операціонального забезпечення вербальних і невербальних психічних процесів. Соматогностичні, тактильні і кінестетичні процеси. Зоровий гнозис. Слуховий гнозис. Розвиток мови. Розвиток пам'яті, мислення, уваги. Міжпівкульна взаємодія. Корекційна робота з ІІІ-м функціональним блоком мозку. Корекція емоційної сфери у дітей.

Тема 4. Специфіка складання корекційних нейропсихологічних програм. Мішені та цілі нейропсихологічної корекції. Підходи та принципи нейропсихологічної корекції в дитячому віці. Принципи і форми корекційно-розвивального навчання

Рекомендована література

Базова

1. Балашова Е. Ю., Ковязина М. С. Нейропсихологическая диагностика в вопросах и ответах. Москва, 2012. 240 с.
2. Лурия А. Р. Высшие корковые функции человека и их нарушение при локальных поражениях мозга. Москва, 1962. 431 с.
3. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. Москва, 1973. 347 с.
4. Микадзе Ю. В. Нейропсихология детского возраста : уч. пособ. СПб, 2008. 288 с.
5. Нейропсихологическая диагностика : классические стимульные материалы / авт.-сост. Е. Ю. Балашова, М. С. Ковязина. Москва : Генезис, 2010.

6. Хрестоматия по нейропсихологии : уч. пособие для студентов ф-тов психологии вузов / отв. ред. Е. Д. Хомская. Москва : МПСИ, 2004. 896 с.
7. Цветкова Л. С. Восстановление высших психических функций (после поражений головного мозга) : учебник для студ. высш. уч. заведений. Москва : Академический проект, 2004. 382 с.

Додаткова

1. Ахутина Т. В., Пылаева Н. М. Преодоление трудностей учения : нейропсихологический подход. СПб., 2008. 320 с.
2. Бизюк А. П. Основы нейропсихологии : уч. пособ. СПб. : Речь, 2005. 293 с.
3. Брагина Н. Н., Доброхотова Т. А. Функциональные асимметрии человека. Изд. 2-е, перераб. и дополн. Москва : Медицина, 1988. 240 с.
4. Глозман Ж. М. Нейропсихология детского возраста: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2009. 272 с.
5. Ковязина М. С. Нейропсихологический анализ патологии мозолистого тела. Москва : Генезис, 2012. 175 с.
6. Корсакова Н. К., Московичюте Л. И. Подкорковые структуры мозга и психические процессы. Москва, 1985. 119 с.
7. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников / под ред. Т. В. Ахутиной, О. Б. Иншаковой. Москва, 2013. 128 с.
8. Николаева Е. И. Психофизиология. Психологическая физиология с основами физиологической психологии : учебник. Москва, 2003. 544 с.
9. Семенович А. В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза (учебное пособие). - М.: Генезис, 2008.
10. Симерницкая Э. Г. Доминантность полушарий. Москва, 1978. 95 с.
11. Симерницкая Э. Г. Мозг и психические процессы в онтогенезе. Москва, 1985. 189 с.
12. Хомская Е. Д., Батова Н. Я. Мозг и эмоции : нейропсихологическое исследование. Москва, 1992. 179 с.
13. Цветкова Л. С. Введение в нейропсихологию и восстановительное обучение : уч. пособие. Москва, 2007. 183 с.
14. Цветкова Л. С. Нейропсихология счета, письма и чтения: нарушение и восстановление : учебное пособие. Москва, 2005. 360 с.

Інструкція до виконання самостійної роботи

У процесі завсоєння курсу «Нейропсихологія дитячого віку» використовуються такі *види* самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;

- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- підготовка виступів до семінарських занять;
- конспектування першоджерел;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація;
- систематизація вивченого матеріалу перед екзаменом.

Зверніть увагу!

1. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання містять теоретичні завдання. З кожної теми варто вибрати одне завдання та законспектувати або підготувати тези. **Обов'язкове завдання.**

2. Реферативна робота. Упродовж семестру студент має підготувати **один** реферат, самостійно обравши одну із запропонованих тем. Результати роботи оформляються у вигляді реферату, вимоги до його написання подано у Додатку Б. **Обов'язкове завдання.**

3. Поточний контроль передбачає виконання МКР. Виконати необхідно три контрольні роботи. **Обов'язкове завдання.**

4. До заліку необхідно подати **конспект лекцій.** **Обов'язкове завдання.**

////////////////////

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи нейропсихології дитячого віку.

Тема 1. Формування структурно-функціональної організації мозку як бази розвитку ВПФ.

Завдання:

1. Наукові та методологічні передумови виокремлення нейропсихології в самостійну галузь психологічної науки.
2. Сучасний стан нейропсихології. Місце нейропсихології в системі наукового знання.

Форми звітності: конспект, тези, усне опитування.

Література: основна – 6, 7, 10; додаткова – 2, 18.

Змістовий модуль 2. Клінічна нейропсихологія дитячого віку. Порушення ВПФ в дитячому віці в результаті органічних пошкоджень мозку.

Тема 2. Нейропсихологічні синдроми при локальних пошкодженнях мозку в дитячому віці.

Завдання:

1. Особливості дослідження порушень психічних функцій у дитячому віці.
2. Індивідуальні відмінності психічного розвитку дитини.
3. Виявлення закономірностей нервово-психічного розвитку дитини.

Форми звітності: конспект, тези, усне опитування.

Література: основна – 7, ; додаткова – 4, 5.

Тема 3. Розлади мовлення (афазії), читання (алексії), письма (аграфії) та лічби (акалькулії)

Завдання:

1. Психологія читання.
2. Форми розладів читання: оптична та мовленнєва (моторна) алексія.
3. Взаємозв'язок розладів мовлення, читання, письма та лічби.

Форми звітності: конспект, тези, усне опитування.

Література: основна – 7, 10; додаткова – 1, 10, 14, 19.

Тема 4. Розлади емоційно-особистої сфери

Завдання:

1. Психологія емоційної та особистої сфери.
2. Види розладів емоційної сфери: постійні емоційні розлади.
3. Аналіз емоційних розладів у зв'язку із функціональною асиметрією мозку.

Форми звітності: конспект, тези, усне опитування.

Література: основна – 10; додаткова – 4, 5, 12, 15.

Змістовий модуль 3. Нейропсихологічна діагностика та корекція в дитячому віці

Тема 4. Відновлення вищих психічних функцій (ВПФ).

Завдання:

1. Методологічні принципи відновлення ВПФ.
2. Принцип перебудови функціональних систем.
3. Принцип використання раціонального відновного навчання.

Форми звітності: конспект, тези, усне опитування.

Література: основна – 7, 12; додаткова – 1, 13, 18.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Вищі психічні функції: принципи формування і реалізації.
2. Структурно-функціональна організація кори головного мозку.
3. Нейрофізіологічна структура рухового навику.
4. Методи дослідження порушень психічних процесів і станів у дітей.
5. Специфіка порушень в психічному розвитку у підлітків.
6. Психічні порушення як наслідок несприятливих соціальних умов розвитку і виховання.
7. Нейропсихологічні методи дослідження вищих психічних функцій у дітей.
8. Структурно-системна організація мозку: проєкційні, асоціативні, гностичні проєкційні зони.
9. Теорія системної динамічної локалізації (мозкової організації) вищих психічних функцій (О. Р. Лурія)
10. Системні якості вищих психічних функцій: опосередкованість, усвідомленість та діяльність.
11. Асиметрія мозку. Розвиток асиметрії в онтогенезі.
12. Праворукість та ліворукість.
13. Функціональна асиметрія мозку та патологія.
14. Анатомічна та функціональна асиметрія мозку (латеральна специфічність півкуль).
15. Методи досліджень слухових агнозій.
16. Гностичні розлади тактильного гнозису.
17. Розлади мовлення (афазії), читання (алексії), письма (аграфії) та лічби (акалькулії).
18. Взаємозв'язок розладів мовлення, читання, письма та лічби.
19. Труднощі письма та їх аналіз за принципом системності будови ВПФ.
20. Труднощі читання та їх аналіз за принципом системності будови ВПФ.
21. Порушення мислення при локальних ураженнях мозку. Методи дослідження розладів мислення.
22. Емоційно-особисті розлади як обов'язковий симптом лобного синдрому. Методи дослідження розладів емоційно-особистісної сфери.
23. Нейропсихологія дитячого віку.
24. Особливості дослідження порушень психічних функцій у дитячому віці.
25. Індивідуальні відмінності психічного розвитку дитини.
26. Виявлення закономірностей нервово-психічного розвитку дитини. Теми рефератів
27. Відхилення в психічному розвитку, які пов'язані із захворюваннями або іншими особливостями роботи нервової системи.
28. Взаємозв'язок між формуванням психічних функцій і дозріванням нервової системи дітей різних вікових груп.
29. Нейропсихологічні синдроми при локальних ураженнях мозку.
30. Нейропсихологічні синдроми враження коркових відділів великих півкуль.

31. Відновлення вищих психічних функцій (ВПФ).
32. Принципи розробки і застосування спеціальних методів відновлення, які адекватні механізму та структури дефекту.
33. Фактори, що впливають на ефективність відновного навчання.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ

МКР № 1.

1. До перших спроб локалізувати ВПФ в корі головного мозку належать роботи:
1) Галена; 2) Галля; 3) Клейста; 4) Лурія.
2. Основним предметом реабілітаційної нейропсихології є:
1) встановлення причинно-наслідкових зв'язків між пошкодженим мозком і змінами з боку психіки; 2) розробка методів інструментального дослідження хворих з локальними ураженнями мозку; 3) відновлення втрачених через травму або хворобу вищих психічних функцій; 4) вдосконалення уявлень про нейропсихологію.
3. Інструментом виділення нейропсихологічного чинника є:
1) сукупність фізіологічних досліджень; 2) клінічна бесіда з хворим або випробовуванням; 3) синдромний аналіз; 4) математична процедура.
4. Першим відкрив експериментально-психологічну лабораторію в Росії:
1) Чиж; 2) Бехтерев; 3) Корсаков; 4) Россолимо.
5. Визначте, з якими зонами кори головного мозку пов'язані зорові відчуття: **1) первинні і вторинні поля потиличної частки; 2) верхньоскронева звивина; 3) лобна кора; 4) тім'яно-скронево-потилічна перехідна зона.**
6. Засновником нейропсихологічної школи в Росії є:
1) Трауготт; 2) Корнілов; 3) Павлов; 4) Лурія.
7. Визначте, з якими зонами кори головного мозку пов'язані слухові відчуття:
1) первинні і вторинні поля потиличної частки; 2) верхньоскронева звивина; 3) лімбічна кора; 4) тім'яно-скронево-потилічна перехідна зона.
8. Визначити, що повинен обов'язково в себе включати “функціональний діагноз”:
1) визначення клінічного і соціального прогнозу; 2) нозологічну форму захворювання; 3) симптоми і синдроми захворювання; 4) сукупність патологічних проявів.
9. Визначити, яка із характеристик не оцінюється при нейропсихологічному дослідженні:

1) поведінка; 2) соціально-економічний статус; 3) емоційні реакції; 4) мислення.

10. Порушення контролю за виконанням власної поведінки в основному пов'язано з:

- 1) патологією лобових часток;**
- 2) пошкодженням глибоких структур мозку;**
- 3) порушенням роботи тім'яно-потиличних відділів;**
- 4) скроневою патологією.**

МКР №2

1. За Л. С. Виготським, стан розумового розвитку може бути оцінений з врахуванням як мінімум двох моментів, вказаних в одному із пунктів:

- 1) рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку;**
- 2) індивідуальних показників дитини і популяційних показників для дітей тієї ж статі і віку;**
- 3) показників розумового розвитку і стану пам'яті.**

2. Визначити, яке твердження правильно описує зміст поняття “зона ближайшого розвитку” за Л. С. Виготським:

- 1) ті психічні функції і властивості, розвиток яких очікується на найближчому етапі;**
- 2) кількісну міру прогресу розумового розвитку у разі успішного лікування;**
- 3) потенційні можливості дитини, які вона не виявляє самостійно, але реалізується за допомогою дорослого.**

3. Зона найближчого розвитку — це:

- 1) найближчий до поточної дати віковий період;**
- 2) те, що може дитина за допомогою дорослого;**
- 3) рівень досягнутого інтелектуального розвитку;**
- 4) критерій навчальної успішності.**

4. Термін “гетерохронність” в нейропсихології означає:

- 1) труднощі формування функцій гностик;**
- 2) неодноразовість розвитку функцій;**
- 3) патологію рухового апарату;**
- 4) відмінності в результатах нейропсихологічного тестування.**

5. Медіобазальні відділи головного мозку за класифікацією Лурія належать:

- 1) до енергетичного неспецифічного блоку;**
- 2) до блоку переробки екстероцептивної інформації;**
- 3) до блоку програмування, регуляції і контролю;**
- 4) ні до одного з них.**

6. Інструментом виділення нейропсихологічного чинника є:

- 1) сукупність фізіологічних досліджень;**
- 2) клінічна бесіда з хворим або випробовуваним;**
- 3) синдромний аналіз;**
- 4) математична процедура.**

7. Відмінність асинхронії від гетерохронії в розвитку психіки дитини полягає:

- 1) в тому, що гетерохронія є природним чинником розвитку;
- 2) в масштабності охоплення психічних функцій;
- 3) в тому, що асинхронія стосується лише одного аспекту роботи мозку;
- 4) відмінностей немає, це синоніми.

8. Вид психічного дизонтогенезу, при якому спостерігається повернення функції на більш ранній віковий рівень як тимчасового, так і стійкого характеру: 1) ретардація; 2) регресія; 3) розпад; 4) асинхронія

9. Процес пізнання від загального до особистого більш представлений:

- 1) лівою півкулею; 2) правою півкулею; 3) однаково обома півкулями; 4) залежно від стимульного матеріалу.

10. Ліворучтство — це: 1) переважання розміру лівої руки над правою; 2) сумісне переважання ліворозташованих парних органів над правими; 3) переважання лівої руки і лівої ноги над правими; 4) відмінності в чутливості правої і лівої половини тіла.

МКР № 3

1. До завдань, які вирішують за допомогою методів нейропсихологічної діагностики, не належить:

- 1) постановка топічного діагнозу;
- 2) оцінка динаміки психічних функцій;
- 3) визначення причин аномального психічного функціонування;
- 4) вибір форм нейрохірургічного втручання.

2. Особливістю осередкових уражень мозку у дітей є:

- 1) слабка вираженість симптоматики;
- 2) значна вираженість симптоматики;
- 3) тривалий період зворотного розвитку симптомів;
- 4) велика залежність від латералізації осередку ураження.

3. Поразка конвекситальних відділів лобових часток мозку вірогідніше приведе до такого емоційного стану, як: 1) байдуже добросердя; 2) смуток; 3) депресія; 4) тривога.

4. Неспецифічні розлади пам'яті переважно пов'язані з роботою: 1) першого блоку мозку; 2) другого блоку мозку; 3) третього блоку мозку; 4) усіх названих блоків.

5. "Польова поведінка" є результатом вираження: 1) лобних часток; 2) вискових часток; 3) потиличних часток; 4) тім'яних часток.

6. Дівчинка 11 років після перенесеної ЧМТ при збереженому інтелекті вагається визначити місце дотику із заплученими очима, не розпізнає знайомі предмети на дотик, вагається перенести позу однієї руки на іншу. Це є порушенням: 1) сомато-сенсорного гнозису; 2) рівня абстрагування; 3) зорово-моторної координації; 4) оптичного гнозису.

7. Визначити, порушення роботи якого рівня веде до: порушення тону — дистонії, тремори — мимовільні тремтливі рухи. 1) тім'яно-премоторного

рівня; 2) рівень створення мотиву рухового акту; 3) субкортикальний; 4) пірамідно-стріальний рівень.

8. Аграфія — це: 1) втрата здібності до малювання; 2) втрата здатності перенесення навиків листа з правої руки на ліву у праворуких; 3) нав'язливі повторення окремих букв при письмі або штрихів при малюванні; 4) порушення здатності правильно писати.

9. Назвати термін, що позначає повну втрату спроможності до концентрації уваги: 1) астенія; 2) аспонтанність; 3) апрозексія; 4) абулія.

10. Набутий мовний розлад унаслідок ураження лівої півкулі називається: 1) алалією; 2) мутизмом; 3) дизартрією; 4) афазією.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Питання до заліку

1. Нейропсихологія дитячого віку : об'єкт та предмет досліджень.
2. Передумови виникнення та історія розвитку нейропсихології.
3. Виготський Лев Семенович і розвиток нейропсихології.
4. Значення праць Лурія О.Р. для розвитку нейропсихології.
5. Поняття функціональної системи.
6. Теорія системної динамічної локалізації вищих психічних функцій.
7. Вищі психічні функції. Визначення та характеристика поняття.
8. Поняття первинних, вторинних та третинних полів мозку.
9. Латералізація вищих психічних функцій.
10. Нейропсихологічний симптом. Нейропсихологічний синдром.
11. Первинні та вторинні нейропсихологічні симптоми.
12. Нейропсихологічний фактор.
13. Мозкові механізми вищих психічних функцій.
14. Локалізаціонізм та екіпотенціалізм про локалізацію окремих психічних процесів.
15. Локалізація вищих психічних функцій: сучасні уявлення.
16. Міжпівкулева асиметрія мозку та міжпівкулева взаємодія.
17. Функціональна специфічність великих півкуль мозку.
18. Поняття дизонтогенезу, його види.
19. Синдроми несформованості дитячого віку.
20. Синдроми дифіцитарності дитячого віку.
21. Нейропсихологічні методи дослідження акустичного гнозису в дитячому віці.
22. Вимоги до процедури проведення нейропсихологічної діагностики в дитячому віці.
23. Методики дослідження уваги в нейропсихології.
24. Дослідження емоційних реакцій в нейропсихології.
25. Дослідження зорово –просторового гнозису в нейропсихології.
26. Дослідження соматосенсорного гнозису в нейропсихології.

27. Дослідження слухового гнозису в нейропсихології.
28. Дослідження рухів та дій в нейропсихології.
29. Дослідження мовлення в нейропсихології.
30. Дослідження читання в нейропсихології.
31. Дослідження пам'яті в нейропсихології.
32. Дослідження інтелектуальних процесів в нейропсихології.
33. Планування та проведення нейропсихологічного дослідження.
34. Особливості нейропсихологічного дослідження дітей.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ТЕХНОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;
загальна кількість годин – 90;
кількість годин самостійної роботи - 60 (д/в).
Форма підсумкового контролю: залік.

 Технологія психологічного тренінгу – покликаний забезпечити формування професійної компетентності майбутніх психологів в галузі прикладної психології та психологічної практики, що дасть змогу їм ефективно використовувати отримані знання на практиці і взаємодіяти зі спеціалістами психологами, соціальними педагогами.

Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Технологія психологічного тренінгу» оптимізація комунікативних можливостей особистості майбутнього психолога, необхідних для організації продуктивної взаємодії з іншими людьми в практичній діяльності і міжособистісних взаєминах.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Технологія психологічного тренінгу» є:

- ознайомлення з теорією психотренінгу;
- опанування тренінговою методикою;
- розробка сценаріїв тренінгових занять;
- розвиток навичок ведення тренінгових занять.

Перелік знань і умінь

У результаті вивчення курсу студент має:

знати:

- психологічні особливості тренінгової групи,
- загальні тренінгові методи,
- класифікацію та основні види тренінгових груп,
- основні етапи розвитку тренінгової групи та загальні вимоги до ведучого тренінгової групи.

уміти:

- розробити сценарій тренінгового заняття;
- практично застосовувати методи групової тренінгової роботи;
- здійснювати рефлексивний аналіз власної діяльності у ролі ведучого тренінгової групи.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1. Психотренінг як метод практичної психології.

Тема 1. Теорія психотренінгу.

Визначення поняття психотренінгу. Роль психотренінгу в навчальному процесі. Тренінг як активний метод навчання. Психотренінг як специфічна форма групової роботи. Тренінг в системі методів практичної психології.

Тема 2. Тренінговий процес.

Методологічні принципи побудови психотренінгу: активності, персоніфікації, рівності, досліджуваності, моделювання, партнерства, «тут і тепер», новизни, об'єктивізації поведінки, зворотнього зв'язку, описовості, конкретності, конструктивності, конфіденційності, добровільності, діагностичності, групової форми роботи, інформованості. Основні парадигми тренінга: як форма дресури; як тренування; як форма активного навчання; як метод створення умов для саморозкриття учасників. Структурні елементи та процедура тренінгу (привітання, вступ, знайомство, очікування, правила, актуалізація та діагностика знань учасників, актуальність теми, теоретичний блок, практичний

блок, рефлексія, руханка, підсумки і висновки, алгоритм/перспективи впровадження отриманих знань, умінь, навичок).

Тема 3. Основні тренінгові прийоми та методи.

Процес формування та розвитку групи. Структура групи та ролі. Функції та задачі групи. Ефективна група – гармонійне співтовариство. Групова динаміка: визначення і специфіка. Квінтесенція групової динаміки – взаємодія і взаємостосунки. Основні процеси групової динаміки.

Змістовий модуль 2. Особливості застосування психотренінгу на практиці

Тема 1. Тренінгова група.

Процес формування та розвитку групи. Структура групи та ролі. Функції та задачі групи. Ефективна група – гармонійне співтовариство. Групова динаміка: визначення і специфіка. Квінтесенція групової динаміки – взаємодія і взаємостосунки. Основні процеси групової динаміки.

Тема 2. Практика психотренінгу. Навчальний тренінг.

Вступ, основний, заключний етап та їх характеристика. Фази, які проходить група (агресії, працездатності, розпаду). Тренінговий процес як процес розвитку групи (групова динаміка). Стадії психокорекції особистості у груповому процесі.

Тема 3. Тренер – ведучий групи.

Завдання та функції тренера. Ролі ведучого групи. Види діяльності ведучого групи. Професійні вимоги до тренера. Робота тренерів у парі (ко-тренери). Професійна підготовка тренера.

Тема 4. Практика психотренінга.

Опрацювання складових тренінгового процесу через застосування вправи «Без чого тренінг не відбудеться»: мета; зміст; методи роботи; учасники; тренер; рамкові умови. Відпрацювання структурних вправ тренінгу: привітання, вступ, знайомство, очікування, правила, актуалізація та діагностика знань учасників, актуальність теми, теоретичний блок, практичний блок, рефлексія, руханка, підсумки і висновки, алгоритм/перспективи впровадження отриманих знань, умінь, навичок, емоційне завершення.

Рекомендована література

Базова

1. Абрамова Г. С. Введение в практическую психологию. Москва, 1995. 366 с.
2. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники : уч. пособ. Изд. 3-е изд. перераб. и доп. Москва, 2005. 256 с.
3. Евтихов О. Практика психологического тренинга. СПб., 2004. 256 с.

4. Зайцева Т. В. Теория психологического тренинга. Психологический тренинг как инструментальное действие. СПб., 2002. 80 с.
5. Ли Д. Практика группового тренинга. Изд. 3-е. СПб., 2009. 224 с.
6. Лидерс А. Г. Психологический тренинг с подростками : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва, 2003. 250 с.
7. Немиринский О. В. Терапевтическая роль групповой динамики. *Московский терапевтический журнал*. 1993. № 3. С. 5-25.
8. Петровская Л. А. Теоретические и методологические проблемы социально-психологического тренинга. Москва, 1982. 168 с.
9. Практикум по социально-психологическому тренингу / под. ред. Б. Д. Парыгина. Изд. 3-е, испр. и доп. СПб., 2000. 352 с.
10. Профессиональная кухня тренера (из опыта неформального образования в третьем секторе) / отв. ред. Е. Карпиевич, В. Величко. СПб., 2003. 256 с.
11. Прутченков А. С. Школа жизни : методические разработки социально-психологических тренингов. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва, 2000. 640 с.
12. Рудестам К. Групповая психотерапия. СПб., 1999. 384 с.
13. Формування здорового способу життя у дітей і підлітків : за проектом „Діалог”: навч.-метод. посіб. / О. В. Вінда, О. П. Коструб, І. Г. Сомова, Н. О. Березіна, М. М. Галябарник, С. В. Кириленко. Вид. 3-тє., переробл. і допов. Київ, 2004. 284 с.
14. Яценко Т. С. Социально-психологическое обучение в подготовке будущих учителей. – К., 1987. 120 с.

Додаткова:

1. Ковальчук М. А., Петровская Л. А. Проблемы группового тренинга в зарубежной психологии. *Вопросы психологии*. 1982. № 2. С. 140-146.
2. Козлов Н. И. Лучшие психологические игры и упражнения. Екатеринбург, 1997. 144 с.
3. Теорія і практика групової психокорекції : активне соціально-психологічне навчання : навч. посіб. для студ. психолог. спец. вузів. Київ : Вища школа, 2004. 680 с.
4. Федорчук В. М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетентності викладача» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2004. 240 с.
5. Рай Л. Развитие навыков тренинга. СПб., 2002. 208 с.

Інформаційні ресурси

1. Баришполец О. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію. *Соціальна психологія*. 2006. № 6. URL: www.politik.org.ua (дата звернення: 05.09.2018).
2. Пелехатий О. Соціально-психологічні особливості маніпулятивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. *Соціальна психологія*. 2005. № 6. // URL: www.politik.org.ua (дата звернення: 17.10.2018).
3. Чалдіні Р. Психологія впливу. URL: <http://www.bookclub.ua/catalog/books/psychology/?msg=404&goodid=34796>

Корисні сайти

<http://www.twirpx.com.ua>

<http://www.artconsult.com.ua>

<http://www.azps.ru>

Інструкція до виконання самостійної роботи

У процесі завсоєння курсу «Технологія психологічного тренінгу» використовуються такі *види* самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- кодування інформації (складання схем, таблиць);
- практичні завдання;
- конспектування першоджерел;
- підготовка виступів до семінарських занять;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація.

Зверніть увагу!

1. Самостійне опрацювання вимагає опрацювання всіх 3х тем. *Обов'язкове завдання.*

2. Реферативна робота. Упродовж семестру студент має підготувати **один** реферат, самостійно обравши одну із запропонованих тем. Результати роботи оформляються у вигляді реферату, вимоги до його написання подано у Додатку Б. ***Обов'язкове завдання.***

3. Виконання індивідуальних творчих завдань сприяє розвитку у студентів фахових компетентностей та дає можливість збільшити кількість балів. Кожне виконане завдання оцінюється максимально у 5-ть балів. Студент має право самостійно обрати кількість завдань. ***Виконується за бажанням.***

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом під час виконання **самостійної** залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;

- творчий підхід у виконанні завдань;
 - ініціативність у навчальній діяльності.
4. До заліку необхідно подати **конспект лекцій. *Обов'язкове завдання.***

**ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ
НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ**

№ теми	Завдання	Форма фіксації результатів СР
Змістовий модуль 1. Змістовий модуль 1. Психотренінг як метод практичної психології.		

Тема 1	<p>Теоретичні засади соціально – психологічного тренінгу. Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ознайомитися з проблемою соціально-психологічного тренінгу в теоретичній та методичній психолого-педагогічній літературі. - Скласти список опрацьованих джерел. Записати всі визначення поняття тренінг (Обов'язково зробити посилання). - Скласти словник основних тематичних термінів та розкрити їх зміст, з посиланням на джерела (неменше 20 слів). 	<p>Форма подання: у друкованому вигляді.</p> <p>Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість, кількість, обґрунтованість, відповідність темі виділених джерел, понять, термінів, правильність оформлення бібліографії.</p>
<p>Змістовний модуль 2. Основні вимоги до створення тренінгових програм</p>		
Тема 2	<p style="text-align: center;">Тренінговий процес</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Визначити / придумати тему психотренінгу. - Відповідно до неї підібрати методичне забезпечення, необхідне для організації та проведення психологічного тренінгу (підбір вправ, технік, ігор, зразків тренінгових програм). 	<p>План та тези</p> <hr/> <p>Порівняльна таблиця</p>
<p>Змістовний модуль 3. Організаційно-методичні основи тренінгового процесу</p>		
Тема 3	<p>Загальні принципи розробки та критерії оцінювання програм Завдання: Розробити програму соціально-психологічного тренінгу за схемою: - Тема тренінгу/ Назва; - Мета тренінгу; - Завдання тренінгу; - Очікуванні результати (Учасники будуть знати; Учасники будуть вміти); 16 - Кількість годин; - Необхідне забезпечення (кімната, меблі, техніка, засоби тощо) та матеріали (друковані, канцелярські, для творчості, роздаткові тощо); - Кількість та склад учасників; - Хід проведення.</p>	<p>Порівняльна таблиця</p>

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

Запитання до підсумкового контролю (іспиту)

1. Психологічний тренінг як метод активного навчання.
2. Історичні передумови виникнення і розвитку психологічного тренінгу.
3. Порівняльна характеристика СПТ і інших методів групової психологічної роботи.
4. Основні парадигми тренінгу.
5. Специфіка форм роботи в умовах тренінгу.
6. Уявлення про структуру групи СПТ.
7. Критерії класифікації тренінгових груп.
8. Групова згуртованість як динамічний аспект тренінгової групи.
9. Керівник тренінгової групи : ролі і функції.
10. Групова динаміка в процесі тренінгової роботи.
11. Основні стадії розвитку групи.
12. Проблема ефективності СПТ.
13. Детермінанти успішності тренінгу.
14. Основні принципи розробки програми СПТ.
15. Історія розвитку групового психотерапевтичного руху.
16. Поняття про тренінг та переваги групової форми роботи.
17. Поняття про соціально-психологічний тренінг.
18. Поняття про тренінговий сеттінг.
19. Поняття про протагоніста та прихованого протагоніста в СПТ.
20. Поняття про «акваріум».
21. Групові процеси в СПТ.
22. Домашнє завдання в СПТ.
23. Техніка вербального і невербального спілкування психолога з групою в СПТ.
24. Методи психодіагностики учасників СПТ.
25. Технології, які вживаються в СПТ.
26. Гештальт-технологія в тренінгу.
27. Трансактний аналіз в групі.
28. Психодраматична технологія в тренінгу.
29. Біхевіористська технологія в тренінгу.
30. Когнітивні технології в тренінгу.
31. Методи групової роботи в нейролінгвістичному програмуванні(НЛП).
32. Правові і етичні норми проведення СПТ.
33. Особливості взаємин психолога з працедавцем.
34. Правила розробки тренінгових програм.
35. Алгоритм ведення тренінгу СПТ.
36. Вимоги до освіти і професійної підготовки тренера СПТ.

37. «Внутрішній» і «запрошений» тренер СПТ.
38. Раціональне і емоційне керівництво СПТ.
39. Особистісні особливості тренера СПТ.
40. Техніка релаксації, саморегуляції і відновлення психолога після проведення СПТ.
41. СПТ на різних стадіях розвитку організації.
42. СПТ на 1 етапі розвитку організації та «крапка альфа», як криза розвитку.
43. СПТ на 2 етапі розвитку організації та «крапка бета», як криза розвитку.
44. СПТ на 3 етапі розвитку організації.
45. Види СПТ.
46. Корпоративні тренінги.
47. Поняття про коучінг.
48. Ділові і організаційно-розумові ігри.
49. Тренінг продажів.
50. Тренінг вирішення конфліктів.
51. Поняття про фокус-групи.
52. Релаксаційний тренінг.
53. Соціально-психологічний тренінг для керівників.
54. Тренінг вирішення конфліктів.
55. Тренінг управлінських умінь.
56. Тренінг організаційного розвитку.
57. Тренінг лідерства.
58. Тренінг ефективної самопрезентації.
59. Тренінг переговорів.
60. Тренінг підготовки персоналу.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ЕКОЛОГО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА»

Опис дисципліни: кредитів ECTS – 3; змістових модулів – 3;
загальна кількість годин – 90;
кількість годин самостійної роботи - 60 (д/в).

Форма підсумкового контролю: залік.

 Еколого-психологічна експертиза – покликаний забезпечити формування професійної компетентності майбутніх психологів в галузі прикладної психології та психологічної практики, що дасть змогу їм ефективно

використовувати отримані знання на практиці і взаємодіяти зі спеціалістами психологами, соціальними педагогами.

Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Еколого-психологічна експертиза» навчальної дисципліни є засвоєння студентами основних теоретико-методологічних засад експертної діяльності, формування практичного спрямування отриманих знань за рахунок співставлення теоретичних уявлень про сутність і методи експертної роботи з соціально-психологічними реаліями життєвих ситуацій, що підлягають експертному аналізу.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Еколого-психологічна експертиза» є:

- усвідомити необхідності і важливості поглиблених знань про основні положення експертної роботи психолога у широкому спектрі застосування експертно-психологічних знань.

- сформувані основні уявлення про напрямки, принципи та механізми експертної роботи, із застосуванням засобів психологічної діагностики, особистісної і соціально-психологічної корекції та психотерапії осіб, які набувають статусу суб'єктів експертних ситуацій.

- збагатити методичний арсенал практичних психологів для реалізації експертних завдань при проведенні психолого-медико-педагогічних, психолого-педагогічних, медико-соціальних, судово-психологічних, соціально-психологічних експертиз.

Перелік знань і умінь

У результаті вивчення курсу студент має:

знати:

- сутність психологічної експертизи, умови та ситуації, які потребують проведення психологічної експертизи;
- ситуації, що підлягають експертизі;
- вимоги до психологічного діагнозу з метою правильного оформлення експертного висновку;
- зв'язки психологічної експертизи з іншими науковими галузями та дисциплінами;
- основні теоретико-методологічні проблеми сучасної психологічної експертизи, розуміти її наукові принципи і категорії

уміти:

- вирішувати основні теоретико-методологічні проблеми сучасної психологічної експертизи та застосовувати результати досліджень галузі знань у своїй практичній діяльності;
- орієнтуватися у психологічних методах дослідження, способах

- обробки фактичного матеріалу;
- кваліфіковано проводити психологічну експертизу у відповідності з характером поставлених перед експертизою завдань;
 - доцільно вибирати методи дослідження.
 - професійно оформляти висновки психологічної експертизи та ознайомлювати з ними клієнта (замовника) у зрозумілій формі.

Тематичний план курсу

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи експертної роботи психолога практика.

Тема 1. Експертиза як особливий вид діяльності психолога практика. Предмет, завдання, структура і принципи експертної роботи.

Поняття експертизи. Сфери застосування психологічних експертних знань. Обставини і форми застосування спеціального експертного знання. Структурні складові експертної ситуації. Різновиди експертиз. Особистість експерта і його роль в експертній ситуації. Права, обов'язки експерта і принципи експертного аналізу. Особистість та індивідуальні тактики досліджуваного. Ефекти спотворення та артефакти в експертному дослідженні.

Тема 2. Етапи і технологія проведення психологічної експертизи.

Етап призначення експертизи і постановки експертних питань. Етап інформаційного забезпечення експертного процесу. Психодіагностичний етап експертизи. Етап психологічного аналізу даних експертизи. Постановка психологічного діагнозу в експертному дослідженні. Структура експертного висновку.

Змістовий модуль 2. Психологічні експертизи у навчально-педагогічній сфері.

Тема 1. Психолого-педіатричний моніторинг дитячого розвитку в дошкільному віці.

Процес розвитку дитини і його діагностика. Особливості діагностики розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Критерії гармонійного розвитку в різних сферах життєдіяльності дитини. Розвиток побутової діяльності. Розвиток трудової діяльності. Розвиток ігрової діяльності. Розвиток діяльності спілкування.

Тема 2. Психолого-медико-педагогічна експертиза.

Підстави діяльності, склад, цілі і завдання ПМПК. Предмет ПМПК – відхилення в психофізичному розвитку дитини. Поняття психофізичної «норми», патології і відхилень у розвитку. Проблема здоров'я в психології. Причини аномального розвитку. Первинний і вторинний дефекти. Типи психічного дізонтотгенезу.

Тема 3. Психолого-педагогічна експертиза.

Структура, цілі і завдання психолого-педагогічної експертизи. Типові варіанти ППЕ учня. Експертиза готовності до шкільного навчання («шкільної зрілості»). Експертиза причин неуспішності («труднощів навчання»). Експертиза аномалій розвитку і виховання («особистісного дефекту»). Експертиза соціально - дезадаптивної поведінки («важковиховуваності»). Експертиза причин міжособових конфліктів («соціальної конфліктності»). Експертиза професійної компетентності педагогів.

Змістовний модуль 3. Галузі застосування психологічної експертизи.

Тема 1. Медико-соціальна експертиза.

Структура, цілі і завдання експертизи в роботі медико-соціальної експертизи(МСЕК). Коло осіб, що направляються на МСЕК. Етапи і методи медико-соціальної експертизи. Психопатологія життєдіяльності: обмеження та інвалідизація. Професійний діагноз – оцінка працездатності хворих.

Тема 2. Медико-еколого-психологічна експертиза як різновид медико-соціальної експертизи.

Екологічна проблематика сучасної цивілізації. Несприятливі екологічні чинники, що викликають психічні розлади. Патогенез психічних розладів екологічної природи в теорії стресу. Клінічні прояви психопатології при екологічному стресі. Концепція посттравматичного стресового розладу (PTSD).

Тема 3. Судово-психологічна експертиза.

Антигромадські прояви як об'єкт СПЕ. Судові експертизи за участю психолога. Структура, цілі і завдання судово-психологічної експертизи. Види судово-психологічної експертизи. Методи і процедури психодіагностики в структурі СПЕ. Експертні висновки – в структурі СПЕ.

Тема 4. Соціально-психологічна експертиза.

Соціально-психологічна експертиза у сфері маркетингу (фокус –групові дослідження). Соціально-психологічна експертиза персоналу організацій (асесмент). Соціально-психологічна експертиза телевізійних проектів ЗМІ. Соціально-психологічна експертиза рекламних повідомлень.

Рекомендована література

Базова

1. Анцупов А. Я. Конфликтология. Изд. 3-е. Спб. : Питер, 2007. 496 с.
2. Батурын Н. А. Проблема оценивания и оценки в общей психологии. *Психологический журнал*. 1989, № 2, С. 81-89.

3. Блинков Ю. А., Ткаченко В. С., Клушина И. Н. Медико-социальная экспертиза лиц с ограниченными возможностями : уч. пособ. Ростов-на-Дону, 2002. 320 с.
4. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. Н. Словарь-справочник по психологической диагностике. Киев, 1989. 200 с.
5. Вітенко І. С., Чабан О. О. Основи загальної і медичної психології. Київ : Укрмедкнига, 2003. 344 с.
6. Гришина Н. В. Психология конфликта. СПб. : Питер, 2003. 464 с.
7. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління : навч. посіб. Київ, 2005. 456 с.
8. Кудрявцев И. А. Судебно-психолого-психиатрическая экспертиза. Москва, 2007. 497 с.
9. Леонтьев Д. А., Иванченко Г. В. Комплексная гуманитарная экспертиза. Методология и смысл. Москва, 2008. 367 с.
10. Мамайчук И. И. Экспертиза личности в судебно-следственной практике. СПб. : Речь, 2002. 255 с.
11. Медицинская и судебная психология : курс лекций : учеб. пособ. / под ред. Т. Б. Дмитриевой. Изд. 2-е, испр. Москва, 2009. 605 с.
12. Примуш М. В. Конфліктологія : навч. посіб. Київ, 2006. 288 с.
13. Про затвердження Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України : наказ Міністерства освіти і науки України від 20 квіт. 2001 р. № 330.
14. Ребуха Л. З. Психологічна експертиза : технологія та процедура проведення. Тернопіль : ТНЕУ, 2009. 234 с.
15. Сафуанов Ф. С. Гуманитарная экспертология: актуальные проблемы и перспективы. *Экспертиза в современном мире: от знания к деятельности* / под ред. Г. В. Иванченко, Д. А. Леонтьева. Москва : Смысл, 2006, С. 51-62.
16. Ситковская О. Д., Коньшева Л. П. Психологическая экспертиза несовершеннолетних в уголовном процессе. Москва, 2001. 265 с.
17. Технології роботи організаційних психологів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів післядипломної освіти / за наук. ред. Л. М. Карамушки. Київ, 2005. 366 с.

Інформаційні ресурси

1. Коновалова В. О. Методи судово-психологічної експертизи. *Юридична психологія* : академ. курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ, 2004. 424 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/1_DISK/UR_PSIX/html/37.htm (дата звернення: 01.11.2018).
2. Основні етапи психологічної експертизи. URL: <https://megapredmet.ru/1-53209.html> (дата звернення: 15.10.2018).

Інструкція до виконання самостійної роботи

У процесі завсоєння курсу «Еколого-психологічна експертиза» використовуються такі **види** самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- кодування інформації (складання схем, таблиць);
- практичні завдання;
- конспектування першоджерел;
- підготовка виступів до семінарських занять;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація.

Зверніть увагу!

1. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання містять по два варіанти завдань до кожної теми за змістовими модулями. З кожної теми варто вибрати одне завдання. **Обов'язкове завдання.**

2. Реферативна робота. Упродовж семестру студент має підготувати **один** реферат, самостійно обравши одну із запропонованих тем. Результати роботи оформляються у вигляді реферату, вимоги до його написання подано у Додатку Б. **Обов'язкове завдання.**

3. Виконання індивідуальних творчих завдань сприяє розвитку у студентів фахових компетентностей та дає можливість збільшити кількість балів. Кожне виконане завдання оцінюється максимально у 5-ть балів. Студент має право самостійно обрати кількість завдань. **Виконується за бажанням.**

4. Поточний контроль передбачає виконання двох МКР. Складання психологічного висновку. **Обов'язкове завдання.**

5. До заліку необхідно подати **конспект лекцій.** **Обов'язкове завдання.**

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

№ теми	Завдання	Форма фіксації результатів СР
Змістовий модуль 1.		
Тема 1	1.1. Предмет і завдання психологічної експертизи.	Тези виступу на семінарі
	1.2. Формулювання експертного висновку й оформлення документів експертизи.	План групової дискусії

Тема 2	2.1. Психолого-педіатричний моніторинг дитячого розвитку в дошкільному віці.	План та тези лекції
	2.2. Судово-психологічна експертиза.	Порівняльна таблиця
Тема 3	3.1. Особистісна і професійна готовність психолога до проведення психологічної експертизи.	Порівняльна таблиця
Тема 4	4.1. Медико-еколого-психологічна експертиза.	План групової дискусії
Змістовий модуль 2.		
Тема 1	1.1. Медико-соціальна експертиза.	Конспект статті
	1.2. Експертиза соціальних проєктів та реклами.	Схема впливу (за одним із науковців)
Тема 2	2.1. Методики зменшення фізичного ефекту стресу.	Таблиця
	2.2. Експертиза у сфері асесменту.	Конспект лекції

Складання психологічного висновку:

Експертний висновок, що включає:

- теоретичний аналіз технології проведення психологічної експертизи в галузі, за якою готується експертний висновок;
- власне написання експертного висновку за однією з галузей:
 1. експертиза психологічного інструментарію;
 2. психологічна експертиза дослідно-іноваційної діяльності в закладі освіти;
 3. психологічна експертиза шкільної дезадаптації учня;
 4. конфліктологічна експертиза малої групи.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Модульна контрольна робота до 1-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
1. Визначте основні поняття і методологічні принципи експертного аналізу. 2. Наведіть приклади необхідності застосування психологічної експертизи в різних галузях людської життєдіяльності. 3. Дайте характеристику основних проблем, що потребують психологічної	1. Зробіть класифікацію методик, придатних для психологічної експертної оцінки особливостей особистості клієнта. 2. Охарактеризуйте основні вимоги до оформлення документів, пов'язаних з проведенням психологічної експертизи. 3. Визначте психологічні вимоги до експерта-психолога.

експертизи.	
3-й варіант	4-й варіант
<p>1. Проаналізуйте основні ознаки професійної компетентності експерта.</p> <p>2. Визначте мету і завдання гуманістичної експертизи освіти.</p> <p>3. Проаналізуйте нормативні документи, які стосуються проведення експертизи психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України.</p>	<p>1. Проаналізуйте причини проведення професійно-психологічної експертизи.</p> <p>2. Дослідіть професійні можливості дорослої людини. Чи наявні в неї обмеження працездатності? Чи може вона працювати за особливо небезпечних умов праці?</p> <p>3. Охарактеризуйте основні питання, які вирішує психолог при проведенні судової експертизи.</p>

Модульна контрольна робота до 2-го модулю	
1-й варіант	2-й варіант
<p>1. Охарактеризуйте основні питання, які вирішує психолог при проведенні медико-психологічної експертизи.</p> <p>2. Проаналізуйте медичний і психологічний зміст поняття “відставання у психічному розвитку”.</p>	<p>1. Визначте які психодіагностичні методики необхідно використати при дослідженні неповнолітнього, щоб відповісти на запитання про його психологічний вік.</p> <p>2. Проаналізуйте особливості проведення фокус-груп та особливості підбору учасників для проведення фокус-груп.</p>
Підібрати діагностичний інструментарій по курсу (3-4 методики).	

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет, об’єкт і основні завдання психологічної експертизи.
2. Види психологічної експертизи.
3. Історія розвитку психологічної експертизи за кордоном і в Україні.
4. Основні проблеми, що потребують психологічної експертизи.
5. Основні поняття та методологічні принципи експертного аналізу.
6. Особи та установи, які можуть залучатися до експертизи.
7. Процедура призначення психологічної експертизи.

8. Характеристика основних етапів проведення психологічної експертизи.
9. Необхідні умови для проведення психологічної експертизи.
10. Вибір та обґрунтування психодіагностичного інструментарію при вирішенні експертних задач.
11. Вимоги до оформлення і подання експертної документації.
12. Права та обов'язки учасників психологічної експертизи.
13. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні експертизи в освіті.
14. Складові професійної компетентності та вимоги до експерта-психолога.
15. Експертиза психологічного та соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах МОН України.
16. Гуманістична експертиза освіти.
17. Експертиза з питань навчання та інноваційно-дослідної діяльності в освіті.
18. Психолого-медико-педагогічні комісії, їх роль і функції в системі освіти. Роль психолога в роботі ПМПК.
19. Комплексне диференційно-діагностичне обстеження дитини.
20. Психологічна експертиза готовності дитини до школи.
21. Психологічна експертиза шкільної дезадаптації.
22. Психологічна експертиза розвитку пізнавальної сфери, емоційної сфери, особливостей особистості.
23. Експертиза професійної діяльності: задачі і значення.
24. Компетенція та методика проведення професійно-психологічної експертизи.
25. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні професійно-психологічної експертизи.
26. Зв'язок професійно-психологічної експертизи з проблемами професійної орієнтації, професійної інформації та профвідбором.
27. Експертна оцінка готовності працівників до виконання професійної діяльності та професіоналізації особистості.
28. Проблема визначення стійкої втрати працездатності.
29. Проведення професійно-психологічної експертизи на спеціальності, що потребують професійного відбору.
30. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні психологічної експертизи в організації.
31. Експертиза діяльності та розвитку організації.
32. Психологічна експертиза структури та якості ділових і особистісних стосунків в організації.
33. Експертна оцінка робочих стосунків та психологічного клімату в колективі.
34. Особливості експертної оцінки психологічних особливостей керівника.
35. Конфліктологічна експертиза: сутність, предмет і завдання.
36. Феноменологія і експертний аналіз конфліктогенів спілкування.
37. Особливості психологічної експертизи різних видів конфліктів та

соціальної взаємодії.

38. Діагностика та корекція конфліктної поведінки.

39. Судово-психологічна експертиза: предмет, об'єкт і завдання.

40. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні судової експертизи

41. Різниця судово-психологічної та судово-психіатричної експертиз.

42. Компетенція проблем судово-психологічної експертизи.

43. Класифікація судово-психологічних експертиз.

44. Кримінально-правове значення судово-психологічної експертизи.

45. Медико-психологічна експертиза: об'єкт, предмет і задачі.

46. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні медико-психологічної експертизи.

47. Основні методи експертизи в клініці психічних та соматичних захворювань.

48. Методика проведення експертизи психопатологій.

49. Особливості проведення психологічної експертизи психічного здоров'я.

50. Експертна психологічна оцінка ефективності психотерапевтичного впливу на клієнта.

ДОДАТКИ

Додаток А

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Написання і захист реферату є важливою формою самостійної навчальної діяльності студентів.

Реферат (від лат. «*referrate*» – доповідати, повідомляти) – 1) короткий усний або письмовий виклад наукової праці, результатів наукового дослідження, змісту книги, статті та ін.; 2) доповідь на будь-яку тему, написана, зроблена на основі критичного огляду літературних та інших джерел.

У зв'язку з цим **навчальний реферат з психогієни** – це самостійна творча робота студента, що засвідчує його знання психологічної та психогієнічної літератури з певної теми, розуміння основних підходів до вирішення наукової і практичної проблеми, а також відображає власні професійні погляди майбутнього психолога та демонструє його вміння усвідомлювати психолого-педагогічні явища на основі теоретичних знань.

 Реферат не є дослівним переказом тексту підручника або навчального посібника, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему, творчо перероблену на основі знайомства зі станом сучасних наукових досліджень (науково-проблемний реферат) або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядово-інформаційний реферат).

У процесі роботи над рефератом можна виділити **чотири етапи**:

1. **Вступний** – вибір теми, складання списку літератури для опрацювання, початок її вивчення, розробка плану і написання вступу.

2. **Основний** – детальне опрацювання літератури, робота над змістом та висновками реферату.

3. **Прикінцевий** – оформлення реферату, самокритична оцінка його змісту і виправлення виявлених недоліків.

4. **Захист реферату** (під час семінарського заняття).

Структура реферату містить такі елементи: титульна сторінка; план; вступ; основна частина (розділи, пункти і підпункти); висновки; список використаних джерел; додатки.

План реферату – це точний і короткий перелік положень в тому порядку, в якому вони розташовуватимуться в рефераті протягом розкриття теми. Складання плану реферату необхідно розпочати ще на етапі вивчення літератури. Грамотно побудований план реферату відповідає сформульованій темі, меті та завданням роботи.

Обсяг **вступу** повинен складати 1-2 сторінки та являти собою обґрунтування актуальності обраної теми, оцінку стану дослідження наукової проблеми. У вступі формулюють мету і визначають завдання реферату, дають короткий загальний огляд наявної літератури та використаних джерел.

Зміст **основної частини** реферату має відповідати його темі, меті й завданням. Послідовно розкривайте всі передбачені планом питання, обґрунтуйте, пояснюйте основні положення, підкріплюйте їх конкретними прикладами і фактами, формулюйте думки чітко, просто, правильно та

недвозначно (щоб і самому було зрозуміло), а також прагніть логічно структурувати текст.

У рефераті треба висловлювати своє ставлення до того, що викладається. Всі міркування потрібно аргументувати. Варто прагнути, щоб виклад матеріалу був виразним, літературно грамотним, уникати повторень і марнослів'я.

До того ж, необхідно дотримуватися таких загальних правил:

- у наукових текстах не рекомендується вести мову від першої особи однини (судження краще висловлювати в безособовій формі);
- при згадуванні в тексті прізвища обов'язково перед ним ставити ініціали;
- кожний розділ (пункт) починати з нової сторінки;
- при викладі різних поглядів і наукових положень, цитат, витягів з літератури, необхідно посилатися на використане джерело.

У висновках не потрібно переказувати зміст роботи, а важливо висвітлити такі аспекти:

- оцінити ступінь досягнення мети і виконання завдань роботи;
- перерахувати та стисло охарактеризувати відомі наукові підходи досліджених проблеми, а також виділення нових аспектів, дискусійних питань, що підлягають подальшому вивченню;
- визначити, що є цінним у реферованій роботі, що вимагає додаткового аналізу й уточнення, а що викликає сумніви.

Обсяг висновків – 1-2 сторінки.

Список використаних джерел оформлюється у відповідності до загальноприйнятих вимог складання бібліографії.

Важливу роль у сприйнятті реферату відіграє його **оформлення**. Текст роботи друкують розбірливо з одного боку аркуша (формат А-4); набір тексту здійснюється стандартним 14 шрифтом Times New Roman; окремі частини (абзаци), розділи, пункти і підпункти чітко виділяються (кольором, підкресленням, відступом); міжрядковий інтервал – 1,5; відступ в абзацах – 1,25 см; текст реферату необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 30 мм, правий – 15 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм. Сторінки реферату нумеруються знизу по центру.

Обсяг реферату – 15-20 сторінок.

Подумайте! Чи варто намагатися просто "скачати" готовий реферат, який вдалося відшукати в численних колекціях віртуальної мережі. Крім самообману, посилення комплексу меншовартості та ймовірного отримання відмітки про залік, така "робота" не принесе ніякої користі для розвитку Вашої особистості як майбутнього фахівця.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Шлімакова П., Дяченко В.А., Мунасіпова-Мотяш І.А.,
Буковська О.О., Гірченко О.Л.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Навчально-методичний посібник
для студентів магістратури
спеціальності "Психологія"

Технічний редактор

Комп'ютерна верстка
та макетування

О. Гірченко